Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 287 (16510) | 1983 оной декабриин 15, четверг | Сэн 3 мүнгэн.

ГОЛ ЖЭЛЭЙ ТҮГЭСХЭЛДЭ—ГАБШАГАЙ АЖАЛ

АЖАЛАЙНЬ ЗЭРГЭЭР— НЭРЭ ХҮНДЭ

Пурбо Найданович Аюшеев механизатор мэргэжэлтэй. Тельманай нэрэмжэтэ совхоздо хүдэлдэг. Ажалша бэрхэ, номгон hайн абари зантай, шог зугаатай тулань тэрэниие хүнүүд хүндэлдэг.

Ямаршье хүдэлмэри хэжэ эхилбэл, тэрэнээ хододоо эсэстэнь хүргэжэ, hанаагаа амардаг. Пурбо Найдановичта тарянашанhаа хүндэтэй мэргэжэл байхагүй.

Пурбо Аюшеев Жаргалантын нютагта түрэhэн, хүмүүжэhэн, ажалда башагаhан юм. Нютагтаяа hургуули дүүргэнхэйеэ hүүлээр механизаторнуудай курсануудые амжалтатайгаар дүүргээд, хорин табан жэлэй хугасаа соо түрэл нютагтаа ажаллажа байна. Тэрэ газар хахалха, тарья тариха, хуряаха талаар айхабтар дүршэhэн хүн. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, үнэн сэхэ ажалшан.

— Хамаг юумэмни урагшатай гэжэ хэлсэдэг, — гээд Пурбо Найданович энеэбхилбэ. — Тиимэшье байжа магад. Гэбэшье ямаршье хүдэлмэридэ үнэн зүрхэнhөө хандаха, тэрэниие hайнаар дүүргэхэ хэрэгтэй гэжэ hанадагби.

Энэ жэлдэ Пурбо Найданович гурба мянган центнер орооhо тарья сохинхой. Мүнөө Аюшеев хүдөө ажахын техникэ заhажа байна. Тиигэжэ баян дүршэлтэй механизатор оронойнгоо Эдеэ хоолой программа бэелүүлгэдэ хубитаяа оруулна. П. Н. Аюшеев ниитын ажалда эдэбхитэйгээр хабаададаг, hурган хүмүүжүүлэгшэ юм. Тэрэнэй hургаhан олохон залуушуул совхозойнгоо эрхим механизаторнуудай тоодо оронхой.

Пурбо Найданович совхозой парткомой болон дирекциин Хүндэлэлэй грамотануудаар, үнэтэ бэлэгүүдээр нэгэтэ бэшэ шагнагдаhан байна. Тэрэ «Коммунис ажалай ударник», «В. И. Ленинэй түрэhөөр 100 жэлэй ойн хүндэлэлдэ», «Шэн габьяата ажалай түлөө» гэhэн медаляар шагнагданхай юм.

Гусиноозерскын городской XXXVIII партийна конференциин делегадаар hунгагдаhан Пурбо Найданович Аюшеев эгээл иимэ үнэн сэхэ, найдамтай хүн гэхэдэ алдуугүй.

Р. БАЛДАНОВ.
Сэлэнгын район.

СҮҮДХЭДЭ 1200 ГРАММ

Манай районой Оөрой совхоз үшөө 1981 ондо арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэбтэ даабаринуудые болзорhоонь урид дүүргэhэн түлөө социалис мүрысөөндэ урагшалhан гэжэ үүсхэл гаргаа hэн. Тиихэдэ оөройхид мал ажалай продукци элбэг ехээр үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдалгаа онсо анхарал хандуулаа бэлэй. Ажахын малшад байгша табан жэлэй үнгэрэгшэ хоёр жэлдэ мяха, hү ба hооhо гүрэндэ худалдаха түсэбүүдээ сүм бэелүүлжэ шадаhан байна.

Тэдэнэр табан жэлэй гурбадахи жэлдэ hү ба hооhо үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдаха түсэбүүдээ амжалтатайгаар дүүргэнхэй. Мүнөө мяха худалдаха жэлэйнгээ түсэбые дүүргэхын түлөө совхозойхид шармайн хүдэлжэ байна. Жэлэй түсэбөөр дүүргэхэ үшөө 700 центнер продукци гүрэндэ тушаагдаха зэргэтэй. Ажахыда түсэбөө дүүргэхэ бүхы арга боломжонууд бии юм.

Тус ажахыда ерэхэ жэлдэ мяха үйлэдбэрилхэ дээшэлүүлхэ хэрэгтэ мүнөөнhөө ехэ анхарал хандуулагдана. Урда жэлнүүдтэ намар, үбэлдөө 200—300 толгой эбэртэ бодо мал шахан таргалуулагдажа, нэгэдэхи кварталай түсэбэй тоосоогоор жэлэй эхиндэ гүрэндэ тушаагдадаг hэн. Энэдэ республикын габьята малшан Ч. Ш. Самбуев гэр бүлөөрөө амжалтатай hайнаар хүдэлжэ байдаг. Мүнөө тэдэнэр 300 толгой хашарагууд хойноhоо харуулhална.

Үнгэрэгшэ намарhаа үхэрнүүдые шахан таргалуулгын үшөө нэгэ талмай Тохойн отделенидэ хүдэлжэ эхилбэ. Тэжээлэй элбэг намар, үбэлэй сагта мал олоор шахан таргалуулжа, жэлэй эхиндэ мяха ехээр үйлэдбэрилхэ түсэбөө урид дүүргэхэ харуулгатай, абаhан уялгаяа бэелүүлжэ, сүг хүдэлжэ дэг нүхэдтөөшье эрилтэ ехэтэй хүн.

Тус коллективэй коммунист М. М. Трофимов, Д. И. Пенских, Н. И. Калмынин гэгшэд түрүүшын үдэрhөө эршэмтэй hайнаар хүдэлнэ. Мүнөө тэдэ 326 эрэ хашарагуудые харууhална. Октябрь hарын эхеэр шахан таргалуулгада табигдахаhаа урид тэдэнэй туд бүриин шэгнүүр дунда зэргээр 230 килограммтай байhан юм. Тэдэнэй ерэхэ жэлэй хоёрдохи кварталда гүрэндэ тушаагдаха 350 килограммда хүргэхэ түсэблэгдэнэ. Шахалгын гүртын хүдэлмэри лэгшэд малаа hайса эдээлүүлжэ, шэгнүүрые нэмэхэ оролдоно. Ноябрь hарада тэдэнэй сүүдхын шэгнүүр дунда зэргээр 800 граммаар нэмээгдэhэн байна. Тиихэдэ Ч. Ш. Самбуевай бүлэгэй шахамалнууд энэ хугасаада шэгнүүрээ туд бүриндөө дунда зэргээр 1200 граммаар нэмээhэн байха юм.

Тохойдо таргалуулагдажа байhан мал гурбан ондоо хорёодо хубаарилагдан харууhалагдана. Хорёонуудай хоорондуур хобоонууд табигданхай юм. Малай тэжээлэй рациондо үдэр бүри 20 килограмм сенаж, 4 килограмм талха тарянай зүйл, мүн үбhэн ба зелено үгтэдэг. Эндэнь үрэмдэмэл худаг бии. Шахамалнууд байра дээрээ булеэн уhаар уналгадана. Бүдүүн ба шэмэтэ тэжээл зөөжэ, хобоонуудаар хубаарилхын тулада малшадай мэдэлдэ тэжээл ашаха түхээрэлгэтэй трактор үгтэнхэй. Механизатор Н. И. Калмынин тэрэниие жолоододог. Тобшолон хэлэхэдэ, мал эдээлүүлгэ эндэ бодомжотойгоор, hайнаар эмхидхэгдэнэ.

Малай шэгнүүр нэмэхэ түсэбтэ даабаринуудынь, социалис мүрысөөнэй ба ахалай нэмэлтэ түлөөрин гүримүүд тэдэндэ мэдээсэгдэнэ. Малай үбэлжэлгые амжалтатайгаар үнгэргэхэ, шэгнүүрыень ехээр нэмэхэ тухай Сэлэнгын малшадай үүсхэлые дэмжэжэ, оөройхид дээшэлүүлэгдэhэн социалис уялгануудые абаад, мүнөө эршэмтэй hайнаар хүдэлжэ байна.

М. ГАЛСАНОВ.

ЕРЭХЭ ЖЭЛЭЙ ТООСООГООР

Жэл бүри район дотороо дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ Кабанскын шубуунай фабрикын Колесовскын мал адуулагшад Иван Иннокентьевич Нечкин тэрэнэй туhалагша Алексей Ефимович Суханов хоёрой хүдэлдэг бригада хододоо түрүүлжэ гарадаг юм. Эдэнэр даалгагдаhан ажалдаа эзэн ёhoop хандадаг, хамтын хэрэгэй түлөө үсэд шангаар тэмсэжэ ябадаг хадаа урдаа табиhан зорилгоёо амжалтатай бэелүүлнэ. Дүршэлтэй малшан нүхэр Нечкин тус бригадые хүтэлбэрилдэг юм. Тэрэ ажал хэрэгээрээ ганса Кабанскынгаа район дотороо бэшэ, харин республика соогоо суутай болонхой. Энэ хүмнай залуушуулые hурган хүмүүжүүлхэ, арбан нэгэдэхи табан жэлэй ударник гэhэн нэрэ зэргэ хүртэhэн хэй. Иван Иннокентьевичэй ажалынь гүрэн түрэмэй шагналаар тэмдэглэгдэhэн. «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденоор, олон тоото медальнуудаар тэрэниие шагнаhан байна.

Тус коллектив энэ жэлэй малай үбэлжэлгые эмхитэй hайнаар үнгэргэхын, үбэлэй hарануудта даалгабаринуудаа малайнгаа шэгнүүрые нэмэхын тула мүнөө үедэ туха сүлөөгүй ажаллана. Үнгэрhэн hарын дүнгөөр тэдэнэр гүүртынгээ малай шэнгүүрые дүн хамта 1200 центнертэ хүргөө гэхэ гү, али толгой бүриинь шэгнүүрые сүүдхэдэ дунда зэргээр 900 граммаар нэмээгээ.

Мэнэ hаяхан энэ гүүртэhээ 150 толгой хашараг гүрэндэ тушаахадань толгой бүриинь шэгнүүр 375 килограмм татаhан байха юм. Мяханай комбинадта иимэ мал худалдаhанайнгаа түлөө тус ажахы гүрэнhөө 35 процент нэмэлтэ түлөөhэ абаа бшуу. Энэ hарын hүүл багаар бригадын үхэршэд үшөө 150 эрэ хашараг гүрэндэ тушаахаяа байна. Эдэ малай толгой бүриин шэгнүүр дунда зэргээр 370 килограммда хүрэхэ ёhотой.

И. И. Нечкин А. Е. Суханов хоёр байгша ондо үнгэргэгдэhэн республиканска аукцион-харалгада хабаадалсахадаа, өөhэдынгөө гүүртын hайн үүлтэрэй 53 бүрүү ондо ажахынуудта худалдаhан байна. Энээнэйгээ түлөө эдэнэр республикын племенной зүйл үйлэдбэрилхэ дамжуулгын Улаан тугта хүртэhэн, мүнгэн шан абаhан байха юм.

Колесовскын түрүү малшад энэ жэлэйнгээ түсэбтэ даабарие үлүүлэн дүүргэхэ, ерэхэ жэлэй тоосоогоор ажаллажа байна.

Б. СОТНИЧ,
хүдөө бэшэгшэ.
Кабанскын район.

ТҮСЭБӨӨ ДҮҮРГЭБЭ

СССР-эй 50 жэлэй нэрэмжэтэ «Теплоприбор» заводой Вера Петровна Красиковагай хүтэлбэрилдэг хэб даралгын цех жэлэйнгээ түсэбтэ даабарие декабриин юhэндэ дүүргэhэнээ мэдүүлбэ. Энэ жэлэйнгээ түсэбтэ даабарие 109 процент бэелүүлжэ, даажа абаhан социалис уялгануудаа үлүүлжэ, ээлжээтэ амжалта туйлаад байнхай. Байгша ондо завод дотор дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ тус цех зургаа дахин илажа гараhан юм.

Мастерска участогуудай дунда хоёр С. Ф. Семикозовой, Д. Ф. Старинскиин участогууд жэлэйнгээ түсэбтэ даабарие тус тустаа 109, 102,6 процент дүүргэбэ. Гурбан жэлэй түсэб дүүргэhэн хүдэлмэришэд цехтэ үдэр бүри олон боложо байна. Тэдэнэй дунда В. И. Соколова, А. Н. Коварская, Л. И. Филонова, Л. Н. Деников гэгшэдэй нэрлэмээр. Харин энэ ондо цех дотор тодхогдоhон шэрээнэ зүйлнүүдые бүтээдэг робот болон 100 тонын комплекс үйлэдбэриин түсэбые дүүргэхэ ябадалда туhа хүргэхэ байна.

К. МОСКОВЧЕНКО,
«Теплоприбор» заводой социалис мүрысөөнэй талаар ахалагша инженер.

Улаан-Үдын трикотаж гадар хубсаhанай фабрика республикын промышленна залуу предприяти юм. Эндэ гол түлэб залуушуул хүдэлнэ. ВЛКСМ-эй ЦК-гай зууршалгаар ороной олон область, хизаарнуудhаа ерэhэн залуушуул эндэ олон. Батима Рыспаевагай хүтэлбэрилдэг комсомол-залуушуулай бригада (дээдэ зураг) бүридхэгдэhоор удаан болоогүй. Гэбэшье залуушуул ажалаа зүбөөр эмхидхэжэ, мүнөө даабаринуудаа дүүргэдэг болонхой.

Тинхэдэ Намсалма Дамдинова (доодо зураг) — нютагай басаган. Эндэ хүдэлдэг болоhоор хоёр жэл бөложо байна. Тэрэ даабаринуудаа 115—120 процент дүүргэжэ, фабрикын түрүүшүүлэй зэргэдэ жагсанхай. Намсалма бригадын соведэй гэшүүн, комсорг юм.

А. ШОЙЖОЛОВОЙ фото.

Совет орон дотор

ХҮН БҮХЭНhӨӨ ДУЛДЫДАНА

КРАСНОАРМЕЙСК (Донецкэ область). Шэб шэнэ техникэ ба мэргэжэл түгэс шадабари «Краснолиманская» шахтаhаа СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат Д. Игнатьевай бригадын амжалта түйлахадань туhалаа юм. Жэлэй эхинhээ хойшо эндэхи механизаторнууд 1 миллион тонно нүүрhэ малтаа. 140 мянган тоннонь түсэбhөө гадуур малтагдаа.

— Ажал эмхидхэхэ ба урмашуулха түрүү аргын ашаг үрэтэй байhыень энэ комплексно бригада үшөө дахин батадхаа юм, — гэжэ предприятиин директор В. Верещагин хэлээ.— Багахан коллектив «I УКП» түхэлэй шэнэ машинануудые амжалтатайгаар хэрэглэжэ hураад, томо шахтатай адли гэхэ гү, али сүүдхэ бүри 3 мянга гаран тонно нүүрhэ малтана.

Эндэ звено, хүдэлмэришэн бүхэн техникэ ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхые оролдодог байна. Гадна транспортын таhалгаряагүй хүдэлмэри хангадаг, оньhон түхеэрэлгэнүүдые хангадаг бүхы хүнүүдэй шан малтагдаhан нүүрhэнэй хэмжээнhээ сэхэ дулдыдадаг.

Жэлэй дүүрэтэр В. Игнатьевай бригада үшөө 60 мянган тонно эрхим шанартай түлишэ олзоборилхо гэжэ шиидэнхэй.

ХАДА ГАЗАРАЙ УhАЛАГДАДАГ ТАРЯАЛАН

ФРУНЗЕ. «Тогуз-Булак» совхоз уhалагдадаг газарайнгаа талмае үргэдхөө юм. Ак-Сай гэжэ голдо бүлүүр станци хараалагдаhан болзорhоо hараар урид ашаглалгада тушаагдаhан байгаа. 50 метр үндэр хада газарта оршодог нуга сабшапан уhалагдадаг болоо.

Иссыккульда газараа уhалдаг болоhонhоонь хойшо таряан ажал эршэмтэйгээр хүгжөөгдэдэг болоо юм. Энэ жэлэй эхинhээ хойшо 2 мянга гаран гектар газар севооборотдо оруулагдажа, мүнөө жэлдэ ороohото ургамалнуудай, овощой, силос болгогдохо кукурузын баян ургаса ургуулагдаhан байна. Республика дотороо эгээл түрүүлэн областиин ажалшад хүдөө ажахын продукци гүрэндэ худалдаха жэлэй даабаринуудые дүүргээ.

Киргизэй эрдэмтэдэй туhаламжаар зохёогдоhон комплексно түсэбэй ёhoop, газар уhалха хүдэлмэри ябуулагдадаг. Уhалууриин автомат томо комплекснуудые, каналнуудые барилгада ехэ анхарал хандуулагдадаг. Үндэр хада газарта бүлүүр станцинууд үргэнөөр хэрэглэгдэнэ.

Иссыккуль шадар hайжаруулагдаhан газарай талмай 160 мянган гектарта хүргэгдөө. Тэрээн дээрэhээ таряан ажалай бүхы продукциин 90 гаран процентнь абтадаг байна.

ХОЙТО ЗҮГЭЙ ҮГЭРСЭ

БЕЛАЯ ГОРА (Яхадай АССР). Холын хойто зүгэй Индигиркэ гэжэ мүрэнэй адагта оршодог Белогорско гол мүрэнэй портын теплицэдэ мүнөө жэлдэ эгээ hүүлшын үгэрсын ургаса суглуулагдаба. Белая Гора hуурин тосхоной хүүгэдэй эмхи зургаануудта, столовонуудта үгэрсэ эльгээгдээ.

Жэлэй эхиндэ мянган дүрбэлжэн метр талмайтай теплицэ ашаглалгада оруулагдаhан юм. Мүнөө газаа янгинама хүйтэн байхада, оранжерей соо зунайхидал дулаан. Үгэрсэтэй зэргэлээд мангир ургана, тюльпан, розо сэсэгүүд сэсэглэнэ.

Эндэхи хүдэлмэри сүм оньhожоруулагданхай юм. Үрэhэ хүрэнгэ элшэ хүсөөр шараха лазерна түхеэрэлгэ хэрэглэгдэнэ.

— Предприятиин хүдэлмэришэд өөhэдөө энэ теплицэ барья юм, — гэжэ ахалагша агроном Л. Павлова тэмдэглэнэ. — Гэбэшье тэрэ бүхы hуурин тосхоной хүн зониие овощоор хангана. Манай Абыйска районд мүнөө дээрээ тэрэ гансахан юм. Гэбэшье манай жэшээгээр олохон предприятинууд теплицын ажахы байгуулжа эхилэнхэй. Түхэреэн жэл соо бидэ шэнэ мангир, таримал сэсэг хүн зондо үгэхэбди.

hОНО, БОРГООhОН АЙМШАГТАЙ БЭШЭ

АБАКАН. Эндэхи хубсаhа нэхэдэг «Хакасия» гэжэ фабрикада хүбшэ тайгада хүдэлдэг хүнүүдтэ тусхай костюмуудые нэхэдэг болоо. Энэ хубсаhан хүнүүдые аляаhа боргооhонhоо найдамтайгаар хамгаалха.

Биологуудтай суг хамта хүдэлжэ, фабрикын мэргэжэлтэд энэ шэнэ зүйл зохёогоо. Энэнь шуур түхэлтэй хоёр дабхар бүдөөр оёгдоhон хүнгэхэн самса болоно. Шуур түхэлэй халхабшатай капюшон хүнэй нюур ба хүзүүе хааха юм. Аляаhа боргооhоной хубсаhанда орохогүйгөөр хамсынуудынь бүхэлэгдэнхэй.

Ерэхэ жэлдэ фабрика 1,5 миллион иимэ костюм үйлэдбэрилхэ юм.

ЭРХҮҮГЭЙ ГЭС-эй ЗУУН МИЛЛИАРД

ЭРХҮҮ. Эрхүүгэй ГЭС-эй ашаглагдажа эхилhэнhээ хойшо 100 миллиард киловатт-час электрын элшэ хүсэн үйлэдбэрилэгдэбэ.

50-яад онуудта баригдаhан энэ суута гидростанци Ангар—Енисейн элшэ хүсэнэй томо барилгануудай түрүүшынхинь болоhон юм. Тэрэнэй hүүлээр Братска, Красноярска, Усть-Илимскэ, Саяно-Шушенска ГЭС-үүд удаа дараалан баригдаhан байгаа.

Ангар мүрэнэй элшэ хүсэн Зүүн Сибириин үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хүгжөөлгэдэ түлхисэ болоhон, үнгэтэ металлургиин, химиин, нефтехимиин томо предприятинуудые эндэ байгуулха арга олгоhон байгаа.

Ангар дээрэхи түрүүшын ГЭС совет гидро-барилгашад болон энергетигүүдэй ёhотой университет болоо hэн. И. Мяло барилга дээрэ хабсаргагшаар хүдэлжэ эхилhэн аад, мүнөө гидростанциин директор болонхой.

Эдэ үдэрнүүдтэ ГЭС ехэ бүтээсэтэйгээр хүдэлнэ. Зундаа ба намартаа ороhон хура бороо Байгалай уhанай нөөсые ехээр нэмээгээ юм. Коллектив электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилхэ жэлэй түсэбые болзорhоонь урид дүүргэнхэй.

БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ДЕПУТАТУУДАЙ АНХАРАЛДА

Буряадай АССР-эй арбадахи зарлалай Верховно Соведэй ээлжээтэ сесси 1984 оной январиин 10-да нээгдэхэ.

...ШАДАЙ ЭРИЛТЭ ...СЭД ХАНГАХА

...республикын хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд ...хоолой программые хэрэг дээрэнь бэелүүл...га бэшэ хүсэл оролдолго гаргана. Ябажа бай... жэлэй хоёр жэлэй түсэб hү, hooho, үндэгэ гү...даха талаар үлүүлэн дүүргэгдээ, мүн мяха ...д дээшэлээ.

...э үбэлжэлгын үедэ үбhэ тэжээлээр хомордоо... республикымнай олонхи ажахынууд үбэлэй hаа...е гарза багатайгаар, эмхитэйгээр үнгэргэhэн...

...оной арбан hарын туршада тугал, хурьгад, ...н поршоонхонууд урдынхиhаа олоор абтаа, ...hаамшье, тушааhан малай шэгнүүршье дээ...баримтанууд гүрэндэ мал ажалай продукт...даха жэлэй түсэбэй гүйсэд дүүргэлтэдэ hай...хэ байна. Илангаяа Зэдын, Мухар-Шэбэрэй, ...Хойто-Байгалай, Прибайкалиин районуудай ...ашаг шэмэ үлэмжэ ехээр дээшэлүүлэгдээ.

...зунай нарата үдэрнүүдэй үедэ манай хүдөө ...ажалшад нёдондонойхиhоо үлүү ехэ үбhэ тэ...лээ. Тарья талханай hайн ургаса хуряагаа ...хэлэхэдэ, тэжээлшье бии, ниитын малай бай...е саг соогоо заhабаридагданхай.

...үедэ мал ажалай ашаг шэмые дээшэлүүлхэ ту...н районой мал ажалай хүдэлмэрилэгшэдэй ...КПСС-эй обкомой бюро, республикын Министр..., облсовпроф болон ВЛКСМ-эй обком hай...hэн байна. Сэлэнгынхидэй үүсхэлые респуб...малшад үргэнөөр дэмжэжэ, үбэлэй hаранuудта ...абтадаг продукциие арьбадхаха талаар арга ...аа дүүрэнээр хэрэглэхэ зорилготой шэнэ уял...е хараалаанхай.

...удай хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй бо...юзай комитедүүдэй ажалша зонойнгоо ажа...ай анхаралаа ехээр хандуулhан лэ газарта ...үйлагдадаг байhаниинь мэдээжэ. Илангаяа ...а эрилтэ, хэрэглэмжэнүүдтэ халуун анхарал ...зорюулдаг ажахын хүтэлбэрилэгшэд респуб...олон юм.

...ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхын тула үү...бухы эрхэ байдал олгохо гэшэ мүнөө үеын ...хэрэг мүн.

...спубликын мал ажал дээрэ 20872 хүн хүдэл...6427-ниинь хонишод, 4616 наалишад, 4622 ...д, мал шахан таргалуулагшад болон ...д, 691 гахайшад, 633 шубуушад болон... бодо малай 1361 фермэнүүд, хонидой ...1 болон шубуунай 35 фермэнүүд дээрэ ажал...

...малшадай ажаhуудал, амарха сагые зү..., тэдэнэй эрилтэнүүдые гүйсэд хангаха ...хүдэлмэри шухала талань болоно бшуу. ...хэгсүү хүйтэн үедэ үглөөнэй бүрэнхыhөө ...ы болотор ажалладаг малшадые медици...найманай, ажаhуудалай, мүн соёлой та...хангалга хадаа удха шанарайнгаа талаар ...алха дүтуүгүй харюусалгатай байха зэр...

...үбэлжэлгын үедэ малшадые эд бараа... байhын тула Буркоопсоюзай 120 автома...гдэhэн байна. Тиигэжэ нүүдэл наймаанай ...миллион түхэригэй эд бараан худалдагдаа. ...удай түбэй буусаhаа холо оршодог малшадуудта үргэн хэрэглэмжын эд бараатай, ...й 21 ларёк эмхидхэгдээ hэн.

...ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангаха албан малша...дые дүүргэхэ хүдэлмэриее яhала hайжаруулаа. ...малшадай ажаhуудалай асуудалнуудта Бэшүү... Захааминай, Хойто-Байгалай районуудай ...эд ехэ анхаралаа хандуулдаг. Малшадые ...р хүдөөгэй ажалшадай захил тушаан абаха ...харалга-конкурс эмхидхэгдээ hэн. Үнгэрhэн ...үедэ ажаhуудалай 521 мянган түхэригэй ...хангалга малшадта үзүүлэгдэhэн байха.

...ажалшадай ажаhуудалай хэрэглэмжэ ханга... Сэлэнгын районой Булюутын захил тушаан ...комплексно пунктын хүдэлмэрилэгшэд Бутид Ни...зуева, Улаан-Үдын районой Надеино, Бары...удай пунктнуудта ажалладаг Елена Иванов... Екатерина Ивановна Нилкина болон бусад ...харуулжа, шударгы ажалаараа шалгардаг...

...ажалшадай ажаhуудалай хэрэглэмжэ ...Хориин районой Үдын совхоздо hайнаар ... Энэ талаар үдынхидэй ажал хэрэг бусад...ююмоор.

...эй хэрэглэмжэ хангаха албанай малшадта ту...лхэ уялгата түсэбөө дүүргээгүй Баунтын, ...Захааминай, Кабанскын, Хурамхаанай, Хяаг..., үйлэдбэриин захиргаануудай хүтэлбэрилэг...элмээр.

...соёлой талаар хангалга мүн лэ ехэ удха ша...а эмхи зургаануудай зүгhөө малшадые ...хангалгын конкурс нёдондо үбэлжэлгын үедэ ...аша туhатай арга боломжонууд элирүүлэг...элдэhэн байгаа.

...ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй hүү...ын соёл-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай хү...о hэргээдэжэ, шэнэ удхаар баяжуулаг... Хяагта хотын, Ехэ-Хүдэриин, Санагын, Ка...стниковай, Ониноборскын соёлой байшан... хүдэлмэри аша үрэтэй болонхой.

...рмэ, отарануудаар ажалладаг малшадые соё...ангаха хэрэгтэ автоклубууд, агиткультбрига...гэтэй. Байгша үбэлжэлгын хаhые Хэжэн... соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэд эмхитэй... Тэдэнэр үбэлжэлгын эхинhээ захалжа, 170 ...удай ажалшадые хангажа, 166 концерт, ...эмхидхэhэн байна. Гадна Мухар-Шэбэрэй ...таhагай автоклубуудые даагшанар Р. И. ... Салтанова, А. Г. Денисова гэгшэдэй эм...л клубуудай ажалые тэмдэглэмээр. Гадна ...малшад Торнин автоклубые удаан саг соо ...hан А. П. Сергеевагай ажалые үндэрөөр сэг...оной гурбадахи кварталай дүнгүүдээр респуб... клубууд малшадай үбэлэй буусануудаар ...бажа, концерт наада харуулhан, лекци хөө...ман угын журналнуудые үнгэргэhэн байна. ...үбэлэй сагта медицинын талаар хангалга ...удха шанартай. Тиимэhээ нютагуудтахи ме...мэрилэгшэд үбэлэй үедэ малшадай холын ...ябажа, үбшэнhөө hэргылхэ хүдэлмэри ...уулхэ зэргэтэй.

...4 онуудай үбэлжэлгын үедэ мал ажалай ...дые али бүхы талаhаань комплексно гу...аар хангажа, республикын соёл-гэгээрэлэй ...эд, худалдаа наймаанай, медицинын, ажа...лэмжэ хангалгын албанудай түлөөлэг...иhан зорилгонуудаа жэнэшдгүй бэелүүлэн, ...еэ хоолой программые дүүргэхэ хэрэгтэ бо...оруулха ёhотой.

...АЗАРАА ...НАРЖУУЛАН ...ЖАРУУЛХА

...союзна со...декабриин 13...болжо, КПСС-...Генеральна сек...-эй Верховно ...идиумэй Түрүү... Ю. В. Андро...заабаринуудай ...наржуулагдаhан ...элгын ашаг ...улхэ харгы за...суудалые зүб... байна.

...арна полити...хээр бэелүүл... колхозуудта ...hан газарай талмай 15,6 миллион гектарта хүрэбэ гэжэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ. Гэхэтэй хамта тэдэниие хэрэглэлгэдэ үшөө ехэ дутуу дунданууд дайралдана. Зарим ажахынуудта шанаржуулан hайжаруулагдаhан гектарай ашаг үрэ үшөөл бага байhаар.

Уhалууриин ба хатаагдаhан бүхы полинуудые үрэ түгэсөөр хэрэглэхын тула эдлүүриин газарые хаа хаанагүй hайнаар шэнжэлхыень Колхозуудай союзна совет дурадхаба. Уhалууриин оньhото техникэ заhабарилгые саг болзор соонь дүүргэхэ шухала: ороной урда районуунуудай ажахынуудта— апрелиин 15 болотор, харин бусад районуудта—ерэхэ жэлэй майн нэгэн болотор. Мэргэжэлтэдээр, зохихо техникээр, транспортна хэрэгсэлнүүдээр, hайн шанартай үрэhэ хүрэнгөөр, үтэгжүүлгэнүүдээр колхозуудые хангалгада ехэ анхарал хандуулагдана.

Хүдөө нютагуудые социально-соёлой талаарнь хүгжөөхын тула Белоруссиин ССР-эй Колхозуудай соведэй хэhэн хүдэлмэри колхозуудай союзна соведэй заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэбэ.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо З. Н. Нуриев Колхозуудай союзна соведэй хүдэлмэридэ хабаадаhан байна.

(ТАСС).

...Редактор ...Р. Б. ГАРМ...

...н Государ... АССР по... и книж... Ленина, 35. ...екс 04649.

ПАРТИЙНА КОНФЕРЕНЦИ

ХҮСЭЛ, ЭРМЭЛЗЭЛТЭЙГЭЭР УРАГШАА ДАБШАХА

Баргажанай коммунистнууд өөһэдынгөө XXXXIII районно партийна конференцидэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, ерээдүйнгөө шэнэ зорилгонуудтэ гол анхаралаа хандуулба.

КПСС-эй районно комитедэй нэгэдэхи секретарь **В. Б. Базаров** элидхэл хэхэдээ, партиин XXVI съездын болон КПСС-эй ЦК-гай удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые, мүн абаһан социалис уялгануудаа бэелүүлхэ талаар партиин районно комитет ажалшадые элсүүлхэ зорилгонуудые тодорхой хүдэлмэри ябуулжа гэжэ тэмдэглэбэ.

Энээнэй ашаар районой промышленна предприятинуудай үйлэдбэрилхэ гурбан жэлэй түсэб 103 процент дүүргэгдэжэ, түсэбһөө гадуур 3,2 миллион түхэригэй продукци худалдагдаба. Тиихэдэ ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэб 100,7 процент бэелүүлэгдэбэ.

Районой барилгашад һомологдоһон 17,7 миллион түхэригэй мүнгэ зөөри ашаглажа, үйлэдбэриин болон социально-соёлой хэрэглэмжын хэдэн барилганuудые бодхообо. Үнгэрэгшэ тоосоото үеынхидэ орходоо 6 мянган түхэригөөр ехэ гэхэ гү, али дүн хамта 26 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд ашаглалгада тушаагдаһан байна.

Баргажанай районой хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд гүрэндэ һү худалдаха арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбан жэлэй даабари амжалта түгэс бэелүүлжэ, тогтоогдоһон түсэбһөө гадуур 2270 центнер һү тушаагаа. Гүрэндэ орооһо таряа худалдаха 1983 оной даабари 120 процент, хартаабха худалдаха түсэб 189, овощ — 103,6 процент дүүргэгдэбэ.

Район дотор газар тараалангай ажалые эрхилхэ зональна гурим нэбтэрүүлэгдэнэ. Севооборотуудые хэрэглэлгэ гуримшуулан тааруулагдаа. Тиихэдэ тарянай талмайнуудай бүридэл һайжаруулха хүдэлмэри харагдажа үзэгдэһэн байна. Холын хараатай агромелиоративна хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдэжэ, газар-тараалангай уһалууриин болон уһа намаг хатаалгын гурим хэрэглэхэ хүдэлмэри нарижуулан һайжаруулагдаба.

Мүнөө жэлдэ 186 мянган центнер орооһо таряан хуряагдажа, 37 мянган центнер хартаабха малтагдаа. Мүн 2,5 мянган центнер овощ суглуулагдаба. Үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо һураггүй ехэ бүдүүн ба шэмэтэ тэжээл бэлэдхэгдээ.

Нютагай малшад мал ажалаа промышленна үндэһэ һуури дээрэ эрхилдэг болохо талаар хүсэл оролдолгоёо зорюулжа, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ талаар нилээд ехэ юумэ хэбэ.

Үнгэрэгшэ жэлнүүдтэ районой ажалшадай ажабайдал нилээд һайжараа. Хүдэлмэрилэгшэдэй һарын дунда зэргын салин хүлһэн 7 процентээр ургаа нэмэжэ, колхознигуудай олзо орео 27 процентээр дээшэлээ. Гүрэнэй ба кооперативна худалдаа наймааны бараанай эрьесэ 1,8 миллион түхэригөөр дээшэлжэ, мүн хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжын талаар хангалга 40 процентээр ургаа.

Ажалша коллективүүдэй ажал ябуулгада партийна организацинуудай үүсхэлдэг нүлөөн улам хурсадхан шангадхаа, тэдэнэй дунда коммунистнуудай тооэ олошоруулха, партийна болон гүрэнэй журам һайжаруулха талаар мүн лэ үрэ түгэс хүдэлмэри ябуулагдаа. Тоосоото үе соо 178 хүн партида абтаа, гэхэ зуура КПСС-эй гэшүүд болохо орогшодой бэлэдхэл болон шанарынь һайжарһан байна. Тэрэшэлэн партийна эхин организацинуудай болон партийна бүлэгүүдэй тоо олошороо. Партийна эхин организацинуудай секретарьнарые болон һунгагдамал партийна эдэбхитэдые шэлэн олохо, һурган хүмүүжүүлхэ ба тэдэниие зохисотой тушаалда тааруулан табиха талаар хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдэбэ. Үзэл сурталай болон политико-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри нилээд һайжараа. Ажалшадай дунда социалис мүрысөөн үргэн дэлисэтэйгээр эмхидхэгдэжэ, ажалдаа коммунис ёһоор хандахын түлөө хүдэлөөн улам хүгжэбэ. Коммунистнууд болон партийна бэшэ хүнүүдэй марксистско-ленинскэ һуралсал тодо һонороор, эмхидхэл һайнтайгаар табигдажа, ойлгуулалмжын аман үгын политическэ хүдэлмэри гуримшуулан шэнэдхэгдэжэ байна.

Арадай депутадуудай Соведүүдэй ажал ябуулга эдэбхижээ, районой экономическа болон социальна хүгжэлтэдэ тэдэнэй үүргэ дээшэлээ. Арадай хиналтын органуудай, профсоюзай болон комсомолой организацинуудай эдэбхи үүсхэлыень дээшэлүүлхэ талаар али болохо туһа хүргэгдэжэ, анхарал хэшээлдэ хүртэһэн байха юм. Һуралсалай, элүүрые хамгаалгын болон соёлой эмхи зургаануудай материальна үндэһэ һуурие бэхижүүлэн дээшэлүүлхэ тушаа, саг үргэлжэ анхарал хандуулагдажа байгаа.

Гэхэтэй хамта партийна XXXXIII районно конференцидэ хабаадагшад КПСС-эй XXVI съездын тодорхойлон табиһан холын хараатай зорилгонуудые бүримүһэн, хэрэг дээрэнь бэелүүлхэ, районой ажахын болон соёл болбосоролой хүгжэлтые дэбжээн хүтэлбэрилхэ талаар КПСС-эй райкомой ажал ябуулгада дайралдаһан зарим тэды дутуу дунданuудые элирүүлжэ, гүнзэгыгөөр шэнжэлбэд. Жэшээлхэдэ, бүхы предприятинууд, организацинууд, колхоз болон совхозууд технико-экономическа гол үрэ дүнгүүдээрээ түсэбтэ даалгабаринуудаа дүүргэнэгүй.

Районой промышленна зарим предприятинууд дээрэ үйлэдбэриин ашаг үрые, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ, продукциин өөрынь үнэ сэнгые хямдаруулха, үйлэдбэридэ ажалай тоосоо болон бригадна онол арга нэбтэрүүлхэ гэхэ мэтэ шухала асуудалнууд һулаар шиидхэгдэнэ.

Капитальна барилгада нөөсэ болон арга боломжонуудаа томодхон нэгэдхэхэ, барилгын эмхинүүдэй материально-техническэ үндэһэ һууриень бэхижүүлэн нарижуулха асуудалнууд хүсэд шиидхэгдээгүй байһаар.

Транспортна предприятинууд районой элдэб янзын ашаа болон хүн зониие зөөхэ ашаанай машинануудаар, автобус болон бусад автомобильнуудаар үшөөл гүйсэд хангажа шаданагүй. Ажалшадые худалдаа наймаагаар хангалгада горитойхон дутуу дунданууд дайралдана.

Районой хүдөө ажахые томодхохо, мүн мэргэжүүлэн хүгжөөхэ асуудал удаанаар шиидхэгдэнэ. Мал ажалые хүгжөөлгэдэ түрүү дүй дүршэл болон онол арганууд унжагай удаанаар нэбтэрүүлэгдэнэ. Колхоз, совхозууд үбһэ тэжээл элбэг дэлбэгээр бэлэдхэжэ шаданагүй. Энэ юун дээрэһээ болоноб гэхэдэ, хээрын болон таримал үбһэ ногооной ургаса удаанаар дээшэлүүлһэнһээ уламжална гээшэ. Адууһа малай ашаг шэмэнь бага, түл түрэсэнь ехэ гээлтэ хоролтодо оруулагдана. Малай үүлтэр һайжаруулжа, тэдэниие олошоруулха али болохо хэмжээнүүд абтанагүй. Энээн тухай элидхэл доторшье, үгэ хэлэгшэдшье онсолон тэмдэглэбэ.

Район гүрэндэ орооһо таряа, мяха, овощ болон нооһо худалдаха арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбан жэлэй түсэб дүүргэжэ шадахагүй байна. Тэрэнэй гол шалтагааниинь гэхэдэ, ажахынуудта уһанай ажахын барилганууд аалин һулаар ябуулагдана, тэжээл бэлэдхэлгын түрүү онол арга хурдан түргэнөөр нэбтэрүүлэгдэнэгүй.

— Ажалай түрүү онол арганuудта дунда шатын хүтэлбэрилэгшэд болон малшадые үшөөл хүсэд һургажа шаданагүйбди. Манай эндэ ганса район дотороо бэшэ, мүн республика дотороо мэдээжэ болоһон суута хүнүүд олон бии. Тэдэнэй дунда гансал Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо Социалис Ажалай Геройнууд Д-Н. Б. Сундуев, О. Э. Сангадиева гэгшэд хүдэлнэ. Тэдэнэй дүй дүршэл, түрүү онол арга манай нютагай хонишодой мэргэжэл шадабари дээшэлүүлхэ талаар һуралсалай үндэһэ һууринь болоногүй. Тэрэл Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой бүхы хонишодой хахадынь хурьгадаа гарзагүйгөөр түлжүүлжэ, ниитын адууһа малые олошоруулха талаар туһа нэмэри үшөөл хүсэд оруулжа шаданагүй, — гэжэ элидхэлшэ онсолбо.— Энэ хадаа саашадаа манай бүхы хүдэлмэриин шанга эрилтэнь болохо ёһотой гэжэ һанагдана.

Районой агропромышленна нэгэдэлэй, колхоз болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ түсэб болон социалис уялгануудаа дүүргэхэ, ажалай, мүн үйлэдбэриин журам бэхижүүлхэ талаар КПСС-эй районно комитет шанга эрилтэ табинагүй. Энээн дээрэһээ хүдөө ажахын мэргэжэлтэд даалгагдаһан уялгадаа хүсэл эрмэлзэл багатайгаар хандана, тэдэнэй харюусалгань һула, һанаһанда хүрэнэгүй.

Саашадаа социалис мүрысөө улам эршэтэйгээр эмхидхэжэ, тэрэнэй үрэ дүнгые түргэн согсолжо, олондо хаһа саг соонь дуулгажа байха шухала. Тиигэжэ ажалшадые ажал хэрэгтээ мэдэрэл ехэтэйгээр хандуулжа, үргэн ниитын аша туһада үнэн сэхээр хүдэлгэжэ, урма зориг түгэлдэрөөр хүмүүжүүлэн һургаха гэһэн зорилго районой коммунистнуудай урда табигдаба.

КПСС-эй XXVI съездын делегат, Социалис Ажалай Герой, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой ахалагша хонишон **О. Э. Сангадиева** үгэ хэлэхэдээ, Баян-Голоймнай олон хонишод абаһан хурьгадаа һүүлэй жэлнүүдтэ ехээр гээлтэ хоролтодо оруулна, энээнэй гол шалтагааниинь хадаа колхозой хүтэлбэрилэгшэдэй зүгһөө эрилтын һуладаһанһаа уламжална гээд мэдүүлээ. Илангаяа шэнэ түл эхэһээнь һалгаажа тушааһанай һүүлээр, хурьгад олоор гээлтэ хоролтодо оруулагдана. Тиихэдэ голодоһондо орожо илгагдаһан хонидые колхознай ехээр гарзалуулна. Иимэ ябадалтай саашадаа яашье эбсэжэ болохогүй. Мал һайнаар үсхэбэрилхын тула бэлшээри һайнтай байха зэргэтэй. Жэл ерэхэ бүри бэлшээримнай муудана. Энээн тухай һаналаа табижа, түргэн хэмжээ абахаар болоо гэжэ һананаб.

Баргажанай адагай загаһанай комбинадай директор **Г. И. Низовцев** хүдэлмэрилэгшэдэйнгөө ажалай амжалта тухай хөөрэхэ зуураа, бригадна онол аргын хэр зэргэ нэбтэрүүлэгдэжэ байһан тухай мэдээсээ. Саашань комбинадай ажабайдалда тохёолдодог дутуу дунданууд дээрэ тогтобо. Мүн бэеын энхэ элүүртэ харша эрхэ байдалда ажалладаг хүдэлмэришэд эндэ олон. Тиимэһээ тэдэнэй бэеын элүүрые хамгаалха зорилготойгоор 20 тонно һүн комбинадта дамжуулан үгтэхэ аад, энэ асуудал үнинэй шиидхэгдэхэеэ болишонхой гэжэ тэрэ конференциин делегадуудта мэдүүлбэ.

— Манай колхозой таряашад болон малшад арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэб болон социалис уялгануудые бүхыдэнь амжалтатайгаар дүүргэхын тула хүсэ шадалаа элсүүлэн тэмсэнэ, —гэжэ правлениин түрүүлэгшэ **Б. Б. Ринчинов** хэлэбэ. Хилганын колхозой бүхы ажалшад ниитынгээ малые тобир тарганаар, гээлтэ хоролтогүйгөөр ондо оруулжа, ашаг шэмыень дээшэлүүлхын тула анхарал оролдолгоёо зорюулна.

Ажахыдамнай үйлэдбэриин түрүүшүүл олон. Тэдэнэй дунда Буряадай АССР-эй габьяата механизатор Далай Ринчинович Раднаевые дурдаха байнаб. Иимэ хүнүүдэй хүсэл оролдолгоор 40 мянга гаран центнер орооһо таряан суглуулагдаа. Тиигэжэ гүрэндэ орооһо таряа худалдаха түсэбөө 2 дахин үлүүлэн дүүргээбди. Мүн нютагтамнай нилээд ехэ барилга хэгдээ. Тэрэшэлэн 25 үхибүүдэй саад баригдаба. Энэ хадаа жэл ерэхэ бүри хүдөөгэй ажалшадай байра байдалай улам һайжаржа байһые элирхэйлэн харуулна.

Конференциин сндэртэ Баргажанай леспромхозой суута хүдэлмэришэн, бригадир **В. И. Тормозов** гаража, бидэнэр 3 жэл хахад соо арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэб дүүргэхэбди гэһэн уялга абаа һэмди. Мүнөө энэ жэлэй 11 һарын туршада 46,8 мянган кубометр модо бэлэдхээбди. 1984 оной майн 1-нэй һайндэр болотор табан жэлэйнгээ түсэб бэелүүлхэбди гэжэ конференциин делегадуудые найдуулаа.

Тоосоото элидхэлые зүбшэн хэлсэлгэдэ Шитханай совхозой директор **П. М. Бакиров**, районно больницын ахамад врач **Д. Ч. Ширеторова**, Уланай колхозой задуу һаалишан **Е. Бухаева**, Баргажанай дунда һургуулиин директор **Н. В. Бодров**, КПСС-эй райкомой дэргэдэхи партийна комиссиин түрүүлэгшэ **А. И. Позднякова**, Бодоной совхозой директор **А. Г. Елшин** болон бусад хамтадаа хорёод делегат хабаадалсажа, үгэ хэлэһэн байна. Тэдэнэр бултадаа районой промышленностиие, хүдөө ажахые хурдан түргэнөөр хүгжөөжэ, элүүрые хамгаалгые, хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгые — бүхы социальна хүгжэлтые эрид һайжаруулха тухай, залуушуулые, тэрэшэлэн үхибүүдые, һурагшадые хүмүүжүүлэн һургалгые бүри үндэр хэмжээндэ гаргажа, ниитын болон ажалай журам бэхижүүлжэ, хуули ёһо эбдэгшэдтэй, олониитэдэ харша ябадалтай, хүнэй хүзүүн дээрэ ажал хэнгүй зайгуултагшадтай, архиншадтай эбсэшэгүйгөөр тэмсэхэ, эрид шанга хэмжээ абаха тухай хэлэжэ, һанамжа дурадхалнуудаа оруулаа. Мүн партийна эхин организацинуудай ажал ябуулгын шэнжэ шанарые, онол аргые һайжаруулжа, арадай депутадуудай Соведүүдэй, профсоюзай, комсомолой организацинуудай хүдэлмэриие эдэбхижүүлжэ, залуу үетэнэй эрхим түрүү түлөөлэгшэдые партида абажа, хүсэ шадалыень хурсадхан дээшэлүүлжэ, ажалша коллективүүдтэ бүри ехээр нүлөөлдэг болохыень уряалаа.

Конференциин хүдэлмэридэ КПСС-эй областной комитедэй секретарь **В. Ф. Лысов** хабаадалсажа, дэлгэрэнгы үгэ хэлэһэн байна.

Шэнээр һунгагдаһан КПСС-эй райкомой эмхидхэлэй пленум боложо, партиин Баргажанай райкомой нэгэдэхи секретаряар **В. Б. Базаров**, секретарьнараар **В. Я. Махов**, **В. В. Шагдурова** гэгшэд һунгагдаба.

Д-Д. ГАРМАЕВ.

ОБЛАСТНОЙ ПАРТИЙН[illegible] КОНФЕРЕНЦИИН ДЕЛЕ[illegible]

СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ Улаан-Үдын «[illegible] прибор» заводой коллектив арбан нэгэдэхи табан [illegible] гурбадахи, гол жэлэй даабаринуудые амжалтатайгаар [illegible] лүүлжэ байна. Жэлэй түгэсхэлэй эдэ үдэрнүүдтэ [illegible] бүхы цехүүдтэ эршэтэ ажал бурьялан бусална. [illegible] бүтээгдэдэг продукциин 15 зүйл гүрэнэй Шанарай [illegible] хүртэнхэй. Энэнь бүтээн гаргагдаһан бүхы про[illegible] дүшэ гаран процент болоно. Дэлхэйн 60 орондо «Т[illegible] бор» заводой продукци эльгээгдэдэг.

Коммунист Борис Петрович Кизилов энэ заводо[illegible] токарьнуудай нэгэн юм. Тэрэ жэшээтэ ажалаара[illegible] район дотороо суурхадаг. Борис Петрович ганс[illegible] бүтээсэтэ ажалаараа бэшэ, мүн ухаалан зохёогшо, [illegible] нарижуулагшын нэрэ солотой юм. Заводой т[illegible] булэгэй хүдэлмэридэ тэрэ эдэбхитэйгээр хабаадалса[illegible]

Һаяхан боложо үнгэрһэн районно партийна ко[illegible] дээрэ түрүү хүдэлмэришэн областной партийна ко[illegible] циин хүдэлмэридэ хабаадалсаха хүндэтэ эрхэдэ [illegible] байна.

Газетын штатнабэшэ фотокорреспондент П. Бу[illegible] буулгаһан зурагууд дээрэ (дээрэнь): токарь-расточн[illegible] Кизилов; А. И. Хазагаевай хүтэлбэрилдэг булэ[illegible] зохёолгын асуудал зүбшэн хэлсэнэ. Зүүн гарһаа: А. [illegible] загаев, токарь Н. В. Масолов, фрезеровщик М. М. О[illegible]

ЭМХИТЭЙ, ГУРИМТАЙ

Дэрэстэй нютагта оршодог «Октябрьский» совхозой һүнэй «Центральная» гэжэ фермын комсомол-залуушуулай коллектив үндэр бүтээсэтэ ажалаараа Зэдын райондо суутай болонхой. Энэ фермэ тиимэ ехэшье бэшэ юм. Эндэ 13 һаалишад 300 гаран үнеэдые харууһалдаг. Үнинэй һаалишадай хажуудa залуушуулшье хүдэлнэ. Фермэ дээрэнь партийна бүлэгэй, мүн фермын соведэй байгуулагдаһанай ашаар нэгэн һаналтай эбтэй зетэй коллектив бии болгогдонхой. Тэдэнэр үнгэрһэн зунай үедэ ажалаа һайнаар эмхидхэжэ шадаа.

1983 оной зунай бэлшээриин үедэ һү абалгые дээшэлүүлхын түлөө республикын һаалиин фермэнүүдэй дунда социалис мүрысөөн дэлгэрээ һэн. Эндэ тус коллектив үнеэн бүриһөө 1440 килограмм һү һаажа, республикын түрүү арбан фермэнүүдэй тоодо оролсожо шадаа. Жэлэй эхинһээ дэрэстэйнхид долоон мянга гаран центнер һү һаажа, 1983 онойнгоо түсэбые 120 процент дүүргээ. Үнеэн бүриһөө 2260 килограмм һүн һаагдаад байна. Фермын түрүү һаалишадай нэгэн Г. В. Дашиева үнеэн бүриһөө 2975 литр һү һаажа, районой һаалишадай социалис мүрысөөндэ эрхимлэжэ ябана. Тэрэ һаяхан үнгэргэгдэһэн районой партийна конференци дээрэ КПСС-эй райкомой гэшүүнээр, областной партийна конференциин делегадаар һунгагдаа. Мүн СССР-эй профсоюзуудай XVII съездын делегат байһан Е. Б. Ванданова эрхим һайн үрэ дүнгүүдые туйлана.

Фермын һаалишад бултадаа байгша оной даабарита түсэбые уридшалан дүүргэнхэй. Эндэ нүхэд Т. Д. Маркова, З. С. Аюшеева, С. Б. Дансорунова, З. П. Цоктоева, И. В. Дашиева, В. И. Мункуева гэгшэд мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ ябана. Фермын хүдэлмэрилэгшэдэй гүрэндэ тушааһан һүнэй 75 процентнь нэгэдэхи сортоор абтаһан байна.

Тус коллектив XI табан жэлэй эхинһээ түсэбөө жэгдэ һайнаар дүүргэжэ ябана. 1981 ондо фермын һаалишад үнеэн бүриһөө 2101 килограмм һү һаагаа бэлэй. 1982 ондо амжалтаяа улам арьбадхажа, үнеэн бүриһөө 2290 килограмм һү һаагаа һэн.

Һүүлэй жэлнүүдтэ энэ фермэдэ тугалшье олоор абтадаг болоо. Энэ жэлдэ 330 тугал түлжүүлэгдэнэ, тиихэдэ жэлэй дүүрэтэр үшөө гуша гаран үнеэнһээ түл абтахаар хүлеэгдэнэ. Һаалишад З. С. Аюшеева, Т. Д. Маркова И. В. Дашиева, В. И. Мункуева үнеэн бүриһөө тугал абаа.

Фермын коллективэй ажал хэрэгүүд тухай совхозой парткомой секретарь Э. Б. Цыремпиловтэй уулзажа хөөрэлдэхэдэмнай, тэрэ ингэжэ хэлэбэ:

— Эндэ 3 коммунист, 8 комсомолшууд хүдэлдэг. Фермын хүдэлмэрилэгшэдэй дунда тэдэнэй нүлөө ехэ. Мүн фермын дэргэдэ байгуулагдаһан соведые түрүү һаалишан Е. Б. Ванданова толгойлдог. Нэн түрүүн тэдэнэр ажалай журам бэхижүүлгэдэ, фермын хүдэлмэрилэгшэдэй дунда социалис мүрысөө дэлгэрүүлгэдэ, залуушуулые һурган хүмүүжүүлгэдэ анхаралаа ехээр хандуулдаг гээшэ.

Коллективэй туйлаһан амжалтада фермые даагша Е. П. Гаськовагай хубита ехэ ааб даа. Тэрэ урдань совхозой профкомой түрүүлэгшээр хүдэлһэн, хүн зонтой хөөрэлдэжэ, үгэеэ ойлголсожо ядахагүй нүхэр юм.

Дэрэстэйн һүнэй фермэдэ малшадай мэргэжэл дээшэлүүлхэ хэрэгтэ онсо анхарал хандуулагдадаг. Эндэ найман хүндэ нэгэдэхи классай малшан гэһэн нэрэ зэргэ олгогдонхой.

Фермын дэргэдэхи улаан булан жэл бүри һайнаар түхеэрэгдэнэ. Социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые харуулһан тусхай бюллетень, «Сахилгаан», «Дайшалхы хуудаһанууд» гаргагдана. Фермын тоо бүридхэгшэ З. Ч. Хандуева эдэ бүгэдые хүтэлбэрилэн эмхидхэжэ байдаг.

Тэдэнэр мүрысэн ажалладаг Зарубинай фермынхидтэй һара бүри уулзажа, дүй дүршэлөө халан абалсажа байдаг юм. Мүрысөөндэ илагшадта совхоз түлөөһэгүй путевко үгэдэг. Залуу һаалишан Ирина Дашиева иимэ шагналда хүртэһэн байна. Олон малшад ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадана. Е. Б. Ванданова, Е. П. Гаськова Дэрэстэйн сомоной Соведэй депутадуудаар һунгагданхай. Зэдын районно Соведэй депутат залуу һаалишан Света Дансорунова совхозойнгоо парткомой ба дирекциин зууршалгаар Буряадай хүдөө ажахын институтда һурахаар эльгээгдэхэнь.

Фермын хүдэлмэрилэгшэдэй үндэр бүтээсэтэйгээр ажаллахын тулада ажаһуудалай ба хүдэлмэриин эрхэ байдалые һайжаруулгаар яһала юумэн хэгдэжэ байна. Үнеэдые тугаллуулха шэнэ байра, котельни, тэжээл буйлуулха цех, һү хүргэхэ таһалга, улаан булан баригдажа дүүрээ. Тугалнуудай байрада забһартай поол дэбдигдээ. Һүүлэй үедэ фермын табан хүдэлмэрилэгшэд байрын шэнэ гэртэ түбхинэнхэй.

Гэбэшье «Бурятсельхозмонтажкомплект» нэгэдэлэй табадахи ПМК-гай, совхозой хүтэлбэрилэгшэдэй гэмээр фермын котельни мүнөө болотор хүдэлгэгдэнэгүй.

— Котельниин хүдэлдэггүй дээрэһээ бидэнэр хүндэхэн байдалда ороод байнабди,— гэжэ Е. П. Гаськова хөөрэнэ. — Тэжээл буйлуулагданагүй. Үнеэн бүридэ 2 килограмм, һаагдаһан литр һүндэ 0,5 килограмм гэжэ тогтоогдоһон таряа талханай зүйл хуурайгаар үгтэнэ. Нэгэ үнеэндэ 15 килограмм силос хүртэнэ. Котельниин түргөөр лэ хүдэлгэгдөөгүй һаа, һү һаалимнай ехээр доошолхонь, юуб гэхэдэ, үбэлэй хүйтэн үдэр ерэхэ бүри шангадахань. Энээндэ бултадаа һанаагаа зобонхойбди.

Фермэдэнь бар хүсөөр хэгдэдэг ажал үшөөл ехэ. Хэды тиимэшье һаань, һаалишадай мухэшэгүй зориг, оролдолгоор лэ амжалта туйлагдана. Совхозой хүтэлбэрилэгшэд фермын ажалые оньһожоруулха талаар зохихо хэмжээнүүдые дары түргэн абаха ёһотой.

С. РИНЧИНОВ.

ЭДЕЭ ХООЛОЙ ПРОГРАММА—БҮГЭДЭ АРАДАЙ ХЭРЭГ

ГАЗАРАА ГАМТАЙГААР АШАГЛАХА

КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые ородото дээрэнь бэелүүлхын тула республикымнай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд нэн түрүүлэн гол баялиг болохо газараа аша үрэтэйгөөр ашаглажа, жэл бүхэндэ тогтууритай баян ургаса абахаар үрэжэлтэ хүрьһыень улам һайжаруулха болоно. Ушарынь хадаа газарайнгаа үрэжэл һайжаруулангүй эдеэ хоолой продуктнуудые хэзээдэшье ехээр үйлэдбэрилхэгүй байна ха юм. Гол баялиг болохо газарайнгаа үрэжэлтэ хүрьһэ һайжаруулхада орооһо тарянай, хартаабхын, овощой болон тэжээлэй ургамалнуудай, ногооной ургаса эрид дээшэлнэ. Үбһэ ногооной, шэмэтэ тэжээлэй ургамалнуудай ургасын дээшэлхэ бүри ниитын адууһа малай ашаг шэмэ горитойгоор нэмэжэ, һүн, мяхан, нооһон улам ехээр элбэгжэнэ гээшэ. Нигээд байхада, эдеэ хоолой продуктнуудые элбэг ехээр абажа бэлэдхэхэ гээшэмнай газарһаа сэхэ эхитэй байна ха юм.

Манай Буряад орон географическа түхэл шэнжээрээ хадалигшье һаа, байгаалиингаа талаар олон янзын гэхэ гү, али хуурай талаһаа тундрын хадалиг газартал адли байдаг. Бүхыдөө 351690 мянган гектарта хабтайһан республикымнай газар дайдын оройдоол 12 процентнь гэхэ гү, али 4255,0 мянган гектарынь хүдөө ажахыда ашаглагдана. Үлэгшэ газар дайдыень хада уулануд, намаг налхинууд, уһа голнууд, нуур сөөрэмүүд, ой модон эзэлдэг гээшэ. Тиихэдэ газаранинь үрэжэлтэ хүрьһэн бүридэлөөрөө адли байдаггүй, нютаг нуга бүхэндэ илгаатайхан байдаг юм.

Манай эндэхи газарай хүрьһэн үрэжэлөөр бирагүй, элһэлиг, шабар холисотой. Юрэнхы дээрээ газарaймнай үрэжэлтэ хубинь 15—30 сантиметрһээ гүнзэгы бэшэ юм. Ажахынуудай тарилгын хахалагдадаг газарай хүрьһэн муу шанартай гэхэ гү, али 20 сантиметр гүнзэгыдэ гектарай оройдоол 45—90 процент үрэжэлтэй гэжэ тодорхойлогдонхой. Тиихэдэ Баруун Сибириин болон Европо түбиин хубида эды шэнээн гүнзэгыдэ үрэжэлынь гектарай 150—200 процент болодог байха юм.

Үрэжэлөөр бага гэхэ гү, али шэрүүн уларилтай манай эндэхи эрхэ байдалда зуун жэлэй бэшэ, харин мянган жэлэй туршада бүрилдэһэн хүрьһэтэй газарнай байгаалиин сэгнэшэгүй баялиг мэтээр бидэндэ сэгнэгдэнэ. Тиимэһээ ажахынуудай механизаторнууд, мелиораторнууд болон мэргэжэлтэд хуурай талата газарайнгаа хүрьһые улам муудалгаһаа аршалан хамгаалха талаар ехэ хүдэлмэри ябуулха болоно.

Хахалагдадаг газарaймнай хүрьһэн олон янзын байдаг. Республика доторнай хахалагдадаг газарай 42 процентнь хуурай талата элһэлиг хүрьһэтэй газарта нэмжынэ. Тиимэһээ элдүүрилдэг газарай үрэжэлыень һайжаруулха гээшэ мүнөөдэрэй гол шухала зорилго болоно. Хүнгэн, элһэлиг хүрьһэтэй газараа элдүүрилхэдээ, агротехническэ заабаринуудыень бүдүүлигээр хазагайруулһанаинь гэмээр 600 мянган гектар тарилгын газар һалхинда үлеэлгэжэ улам муудана. Илангаяа Сэлэнгын районой «Эрдэм» колхозой, Хяагтын районой «Пограничный», Хяагтын совхозуудай, Баргажанай, Хурамхаанай районуудай Хүнтэйн тараалангай газарай хүрьһэн һалхинда үлеэлгэжэ, жэл бүри улам муудажа байнхай. Мүнөө үрэжэлтэ хубинь 1 процент хүрэтэрөө доошолжо, ойрын сагта һайнаар үтэгжүүлхээр болонхой. Тэрэгүй һаа, энэ газарһаа юуншье абтахагүй.

Мүнөө үедэ хүн бүхэндэ 1,0 гектар хахалагдадаг газар хүртэнэ гээшэ. Саашадаа элдүүрилэгдэхэ газараа улам үргэдхэхын аргагүй. Тэрэшэлэн хүн зоной олошорхо бүри элдүүрилэгдэдэг газарнай нэмэхэ бэшэ, харин доошолхоор хүлеэгдэнэ. Тиимэһээ хахалагдадаг газарайнгаа үрэжэл һайжаруулжа, таримал ургамалнуудай ургасые дээшэлүүлхэ гээшэ мүнөөдэрэй шухала зорилго мүн.

Сабшалангай газар диилэнхидээ хадануудай хормойгоор, уһа голой эрьсэр нэмжынхэй тула горхоной уһаар ундалуулагдадаг байха юм. Гэбэшье хабартаа, мүн намартаа малаи бэлшээгдэдэг тула ургасань эрид дээшэлнэгүй. Зарим районуудта сабшалангынь һөөг бургааһанда, намаг налхида дарагдашанхай. Тиихэдэ хужарлиг хүрьһэтэй намагшаһан сабшалан ехэ бии. Сабшалангай ногооной ургаса һайжаруулхын тула үрэжэлыень һайжаруулхаар культур-техническэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха ёһотой. Тодорхойлбол, жэл бүхэндэ үтэгжүүлгэ хэхэһээ гадна, хүрьһыень дээгүүрнь һайжаруулхаар хүдэлмэри үнгэргэжэ, һайнаар уһалха, шанартай ногооной үрэһэ тариха хэрэгтэй.

Республикымнай колхоз, совхозууд бүхыдөө 1,0 миллион шахуу гектарай гэхэ гү, али 60 процент бэлшээринь хүнгэн, элһэлиг хүрьһэтэй, ургасаар бирагүй юм. Үрэжэлөөр бага сабшалан дээрэ мал олоор бэлшээдэг, мүн уһалагдадаггүй, хүрьһэнэйнь һалхинда үлеэлгэжэ, уһанда угаагдажа, муудадаг байһандань ногооноймь ургаса жэл бүри доошолно. Тусхайлбал, мүнөө 300 шахуу мянган гектарай бэлшээриин хүрьһэн [illegible] байнхай. Тиимэһээ [illegible] риингээ газарые [illegible] зүбөөр ашаглажа, [illegible] лыень дээшэлүүлхэ [illegible] шухала болонхой [illegible]

Мүнөө ажахынууд[illegible] шээриеэ һэлгэжэ [illegible] арга нэбтэрүүлэг[illegible] Жэлэй туршада мал[illegible] гарлагүй бэлшээжэ [illegible] бэлшээриин үрэжэл [illegible] доошолно. Саашадаа [illegible] шээриин ногооной [illegible] дээшэлүүлхын тула [illegible] ритай болгохоһоо гад[illegible] даа хура бороогой оро[illegible] минеральна үтэгжүү[illegible] сэд хүрэхөөр оруул[illegible] мэтэй ногоо тариха шу[illegible]

Нигээд байхадаа [illegible] лика доторнай хүдө[illegible] хын элдүүрилдэг [illegible] үрэжэл бирагүй бай[illegible] шэ. Тодорхойлбол, 8[illegible] хуу мянган гектар [illegible] хүрьһэн уһанда уг[illegible] һалхинда үлеэлгэжэ [illegible] на. Гадна мүнөө а[illegible] дай даажа абаһан [illegible] бүхыдөө 100 мянга[illegible] тарта элһэн нэмжы[illegible] ритой хохидол ушар[illegible] занана. Мүн уһанд[illegible] дажа, жалга нүхэн [illegible] эбдэрһэн газар заха[illegible] Тиимэһээ газарай [illegible] хүрьһэ аршалан х[illegible] һайнаар ашаглажа, [illegible] ритай баян ургаса [illegible] жа абадаг болохо [illegible] илангаяа мүнөө үе[illegible] шухала асуудал мү[illegible] бээ саашадаа гол ба[illegible] лохо газарайнгаа [illegible] эрид дээшэлүүлжэ, агротехникэ үргэнөө[illegible] рэглээд байбал, һа[illegible] хүрэмэ ургасын суглу[illegible] даг болохо байһаниинь [illegible] Тиимэһээ [illegible] соого [illegible] байгаа [illegible] лаар [illegible] зар [illegible] но бо[illegible] тэрэн [illegible] тухай [illegible] рэхэбди.

Н. ИШИГ[illegible]

ТОЛЬЯТТИ. Среди[illegible] «Трансформатор» [illegible] бэриин нэгэдэл [illegible] но тиристорно [illegible] дэй үйлдбэрин [illegible] пус эдэ [illegible] Энэ тухэрэмж[illegible] туа—Центр» [illegible] элшэ хүсэ [illegible] нүүдтэ [illegible]

Иимэ тухэрэмж[illegible] —Финляндия [illegible] руушын [illegible] тайгаар [illegible] гомашина [illegible] Молдавиин [illegible] баригдажа [illegible] гическа [illegible] дые дүүргэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: [illegible] но конденсаторн[illegible] саргалгын [illegible]

ТАСС-эй фотохро[illegible]

АЖАЛША БҮЛЫН БАСАГАН

туршада хонишоноор ажаллажа ябанад. Эдэ олон жэлдэ ажаллаха олоһон бали дуршэлөө мүнөө үхибүүдтэ дамжуулан, тэдэнэйнгээ саашанхи ажабайдалда зүбөөр зохёохо хэрэгтэнь туһалан-сана. Үнэр баин бүлын аха заха болохо Бимба Цыденович Санжиев эрхим ажалайнгаа түлөө олон тоото грамотануудаар шагнагдаһан, мүн «Коммунис ажалай ударник» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэһэн намтартай. Тэрэнэй хани нүхэр, Намжилмагай эжы—Дашима Гончиковна аяар 7 хүүгэдые түрэжэ, хүл дээрэнь гаргахынгаа хажуугаар ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг байһан юм. Дашима Гончиковна сомоной Совэдэй депутадаар олон удаа һунгагдаа һэн. Харин мүнөө басаганиинь эжыгээ хүсэжэ, урдань гарахаяа мүнөө ябанал да. Нютагайхидынь хани нүхэдынь Намжилмаагые районно Совэдэй депутадаар һунгаа ха юм.

Ажалша бэрхэ бүлын 7 үхибүүдынь бултадаа шахуу ажабайдалайнгаа уужам харгыда гарахынгаа урда тэ аба, эжыгээ туһалалсажа, хонин ажалай хүнгэн бэшэ харгые гаталалсажа, ажалай амта таниха болоһон байха. Санжиевтанай ехэ хүбүүн Лубсан мүнөө түрэл колхоздоо электригээр ажаллана. Тэрэнэй дүү басаган Дулма багшанарай училищи дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр Томск хотодо ажаллана. Бата колхоздоо жолоошоноор, Дагма һургуулиин һүүлээр аба, эжытээ хоёр жэлдэ хонишоноор хүдэлөө, мүнөө Улаан-Үдын гадар хубсаһанай фабрикада ажаллана. Мүнөө Намжилмагай түрэлхидтөө туһалалсаха ээлжээн ерээ. 1980 ондо дунда һургуули дүүргээд, хани басагадайнгаа холо ойрын городуудта һурахаа, ажаллахаяа ошоходонь, Намжилма хайшаашье тэгүүлэгүй, эжы, абынгаа бухы һаһаара хэжэ байһан ажал — хони малаа саашадань үсхэхэ, хүгжөөхэ хэрэгтэ өөрынгөө хубитые оруулалсахаар шиидэбэлэй.

— Хэрбээ минии колхоздоо үлэмэгүй һаа, хэн зэргэ үлэхэл һэн бэзээ. Хоёр жэлэй туршада түрэлхидэ ажаллааб. Мүнөө гурбадахи үбэлжэлгэмнай эхилжэ байна. Энэшье үбэлжэлгэмнай һаала гэмгүй үнгэрхэ һэн һананабди. Юуб гэхэдэ, энэ жэлдэ хоолой хангалтай байна урагса хүрэгдэ. Түрэл колхоздоо ажаллаха, аба, эжыдээ туһалан ябанагаа байртай,—гэжэ Намжилма омогорхол хэлнэ.

Комсомол басаган Намжилма Санжиева эрхим ажалайнгаа түлөө Болгари ошохо түлөөһэгүй путевкоор шагнагдажа, энэ хабар аяншалаад ерээ. Тиихэдэ комсомолой ажабайдалда, ажал хэрэгтэ мүн лэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг юм. Һунгагшадай үгэһэн захянуудые дүүргэхынгээ хажуугаар ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг байна. Хушуун-Үзүүрэй клубые даагша Баяр Семеновой хүтэлбэрилдэг агитбригадын эдэбхитэй гэшүүдэй нэгэн болохо Намжилма уран һайхан хараланхуудтаа нэгэнтэ бэшэ хабаадалсажа, харагшадаа магтаалда хүртэһэн ха.

Бимба Цыденович Санжиевай даадаг отарада хамта дээрээ 575 эхэ хонин тоологдоно. Нёдондо эдэнэр зуун эхэ хонин бүриһөө 86 хурьга абаха уялгатай һаа, тэрэнээ 87-до хүргэжэ шадаһан, хурьгадайнгаа шэгнүүрые 25 килограмм болгоһон юм. Ноохо хайшалхые үндэһэн абаха мэдэнэ. Хэрбээ хонин бүриһөө 3,7 килограмм ноохо хайшалха түсэбтэй һаа, тэрэнээ 4,2 килограммда хүргөө. Энэшье жэлдэ Санжиевай бүлын амжалта түйлахаа дамжаагүй. Юундэб гэхэдэ, тэдэнэй хамта басаганинь — районно Совэдэй депутат, комсомолой организациин бюрогой гэшүүн Намжилма Бимбаевна ажаллалсаһаар ха юм.

Х. ДОРЖИЕВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Н. Санжиева.

Мухар-Шэбэрэй район.

ЗОНЫН ЗҮБЛӨӨН

Профсоюзуудай соёл-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй зонын зүблөөн Новосибирск хотодо һаяхан болобо. Тэрэнэй хүдэлмэридэ Кемеровскэ, Эрхүүгэй, Томскын, Омскын, Новосибирскын областьнуудай, Красноярска хизаарай болон автономито республикануудай түлөөлэгшэд хабаадаа.

Облсовпрофой секретарь Л. Л. Болдонов түрүүтэй республикымнай соёлой байшан, ордонуудай директорнууд, союзууд хоорондохи библиотекэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд тус зүблөөндэ байлсаа. Авиационно заводой соёлой ордоной директор Л. И. Яковлева, союзууд хоорондохи библиотекын директор Л. А. Мальцева, «БАМтоннельстрой» трестын Буряадай управлениин нэгэдэмэл профкомой түрүүлэгшын орлогшо М. В. Соколов болон бусад элидхэлнүүдые хэһэн байна.

П. ОРЛОВ.

Манай фотокорреспондент А. Шойжоловой фото-зураг дээрэ милициин лейтенант, социалис зоори хулгайлгатай тэмсэдэг бүлэгэй инспектор Александр Иванович Шамбеевые харанат. Тэрэ Сэлэнгын районой «Эрдэм» совхоздо ажаллажа байхадаа, ВЛКСМ-эй комитедэй зууршалгаар милициин хүдэлмэридэ эльгээгдэһэн байгаа. Уданшьегүй тэрэ Горький хотодохи милициин дээдэ һургуулида һурахаяа ошоо бэлэй. Милицидэ хүдэлмэрилжэ эхилхэһээ урид арадай дружинын эдэбхитэн байһан. Александр Иванович мүнөө Зэдын районой милициин таһагта хүдэлмэрилнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: милициин лейтенант А. И. Шамбеев.

ЭНЭРЭЙ ҺОНИН

энэнь нёдондо жэлэйхидэ орходоо нилээд дээшээ болоно. Социалис мүрысөөнэй манлайда Лидия Ивановна Дубонос, Мария Владимировна Давнис гэгшэд ябана. Тэдэнэр үнеэн бүриһөө дүрбэ мянган килограмм һү һаагаа. Түрүүшүүлэй ульгэр жэшээ бусадшье һаалишадые уряална.

Ехэ һү ба мяха үйлэдбэрилхэ арга боломжонууд тус ажахыда яһала бии. Малай тэжээл элбэгээр бэлэдхэгдэжэ, толгой бүридэнь 21 центнер тэжээлэй единицэ хүртэхэ юм.

ТЭЖЭЭЛ ФЕРМЫН ДЭРГЭДЭ ЗӨӨГДЭНЭ

Боохоной районой Каландаришвилиин нэрэмжэтэ колхозой механизаторнууд ниитынгээ малда садхалан үбэлжэлгэ хангаха гэжэ ехэтэ оролдоно. Эдэ фермэнүүдтэ һолоомо, үбһыень хүсэд хүрэхэ соонь зөөхэ гэжэ эрмэлзэнэд. Бригада бухэндэнь энэ хүдэлмэриин ябасые шалгаха тусхай хүнүүд томилогдоо. Үдэр бүри хүдэлмэриин дүнгүүд гаргагдана.

Габшагай һарын үедэ 1460 тонно һолоомон зөөгдэхэ зэргэтэй. Теэд энэ зорилго бэелүүлэгдэнхэй. Даабариһаа гадуур тэжээл зөөлгэ үргэлжэлһөөр.

ОНСО ШАЛГАРАА

Эрхүүгэй областиин хоёрдохи зонодо Сһын районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой нэгэдэхи бригадын коллектив эрхим гэжэ тоологдобо. Энэ бригадые А. П. Батудаев толгойлно, тэдэнэр хамтын подрядай гуримаар хүдэлдэг.

Бригадын сроохото ургамалнуудай ургаса колхозой дунда зэргын ургасын хэмжээнһээ холо дээшээ юм. А. Г. Николаевай звенодо ургасань гектарай 20,1 центнер болоо. Эндэхи механизаторнууд ажалаа түрүү аргаар эмхидхэжэ, мүн утэгжүүлгэ зүбөөр хэрэглэжэ, ургасаяа дээшэлүүлжэ шадаа.

ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБЫЕ ХОЁР ХАХАД ЖЭЛДЭ

Усть-Ордын совхозой түб һууринай клубта Клавдия Александровна Ильина киномеханигаар 12 жэлдэ хүдэлнэ. Тэрэ XI табан жэлэй түсэбые хоёр хахад жэл соо дүүргэжэ шадаа. Тиигэжэ коммунис ажалай ударник, «10-дахи табан жэлэй ударник» гэһэн тэмдэгүүдээр, ВЦСПС-эй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнагданхай.

Профсоюзуудай областной совет киномеханигай хүдэлмэриин дүй дүршэлые согсолжо, тусхай хуудаһануудые хэблэн гаргаа.

ШАНДА ХҮРТӨӨ

Нүхэдэй районой «Приморский» совхозой түрүү комбайнер А. А. Ковалев энэ жэлдэ таряа хуряалгын үедэ район соо дэлгэрһэн мүрысөөндэ оролсожо, Социалис Ажалай Герой Иван Егорович Рыцевэй шанда хүртэбэ. Сезон соо комбайнер 13000 центнер ороохо таряа суглуулаа.

ЗҮХЭЛИДЭ ШЭНЭ БАЙШАН ТОЛЛОБО

Нүхэдэй районой «Памяти Ербанова» совхозой Зүхэлиин һүнэй фермын малшадта шэнэ байшангай түлхюур һаяхан барюулагдаба. Ехэ гоёор баригдаһан тус байшанда һаалишад, малшад сүлөө сагаа аятай зохидоор үнгэргэхэ аргатай болобо.

Мүн Ждановай нэрэмжэтэ колхоздо малшанай байшан энэ жэлэй эсэстэ ашаглалгада тушаагдаха байна. Мүнөө район дотор дүрбэн иимэ байшангууд хүдэлнэ.

С. ЕЛАЕВ.

ЗАЛУУ БАГШАНАРТА ТУҺАЛАМЖА

ҺУРАГШАДАЙ ХЭЛЭЛГЫЕ ЯАГААД ХҮГЖӨӨХЭБ?

Буряад хэлэ заалга хадаа һурагшадые зүбөөр, эли тодоор хөөрүүлжэ, бэшэгэй дүрим баримталжа, алдуугүйгөөр тэдэниие бэшүүлжэ һургаха зорилготой. Энээн тушаа һуралсалай программа соо иигэжэ заагданхай: **«Һурагшадай аман ба бэшэмэл хэлэлгые хүгжөөлгэдэ схээр һаналаа таниха хэрэгтэй. Буряад хэлэнэй урогуудта темээрээ ба жанраараа элдэб янзын аман мэдээсэлнүүд һурагшадта хүүлэгдэдэг байха зэргэтэй».**

Хүгжөөгдэһэн хэлэлгэ гээшэ ямар байдаг бэ? Һайн удхатайгаар, холбоотойгоор, зүбөөр үгүүлэгтэй хөөрөөе, бэшэлгые хүгжөөгдэһэн хэлэлгэ гэнэбди. Энэ хадаа грамотнаар, грамматикын гуримаар, һанал бодолой зүбөөр зохёогдоһон хэлэлгэ болоно.

Хэлэлгэ хүгжөөлгэ хадаа буряад хэлэнэй, литературын урогуудаа, тэдэниһээ гадуурашье багшын үдэр бүри үнгэргэдэг хүдэлмэриин нэгэ ехэ налаари болоно. 4 — 8-дахи классуудта нэгэ багшада хэдэн зуун һурагшад һурадаг гээшэ. Тэдэниие эрхэтэйгээр һайнаар, үгэ баянтайгаар хэлүүлжэ, алдуугүйгөөр бэшүүлжэ һургаха гээшэ тон хүндэтэй, харюусалгатай, хүшэр хүдэлмэри гэжэ олондо мэдээжэ.

Һурагшадай аман болон бэшэгэй хэлэлгые хүгжөөлгэ хадаа тэдэнэй ухаан бодолые хүгжөөлгэтэй нягта холбоотой юм. Һурагшадай хэлэлгые хүгжөөхэдөө, дүүрэн удхатайгаар, логическа холбоотойгоор юумэ хөөрэхыень һурагшадһаа эрилтэ хэхэ болоно.

Һурагшадай аман болон бэшэгэй хэлэлгые һайжаруулха хэрэгтэ ниимэнүүд эрилтэнүүд табигдана:

1. Һурагшадай һанал бодол хадаа гүнзэгы удхатайгаар, һонирхолтойгоор харуулагдаха ёнотой. Мэдүүлэлнүүдтэнь үгэнүүд зүбөөр хэрэглэгдэһэн, һуури байраяа олоһон, грамматикын гуримаар үгүүлэгдэхэ, хэлэгдэхэ зэргэтэй.

2. Һурагшадай харюу хадаа асуудалнуудта дүүрэнээр, бүхы юумэнүүдтэ харюусаһан байха. Тэдэнэй харюу удхын талаар дүүрэн, удаа дараалан, гуримтайгаар зохёогдоһон байха болоно. Мэдүүлэл бүхэн бэе бэеһээ дулдыдаһан, үргэлжэлүүлэгдэһэн, дүүрэн һанал бодол харуулан, удаа дараалан һубариһан байха ёһотой.

3. Һурагшадай хөөрэлгэ, хэлэлгэ тодо, һонор, хүнэй ойлгохоор байха зэргэтэй. Хөөрэлгэдөө элдэб янзын асуудалаар хэрэггүй үгэ хэрэглэжэ болохогүй. Һурагшад литературна буряад хэлэн дээрээ зохидхоноор, алдуугүйгөөр, баян үгэнүүдтэйгээр хөөрэжэ һураха уялгатай.

Хэлэлгын дадалнууд хадаа тон ехэ, үргэн асуудал. Һурагшадые хэлүүлжэ, бэшүүлжэ һургахын, дадалнуудтай болгохын тула багша ниимэнүүд асуудалнуудта анхаралаа хандуулха болоно;

Асуудалнуудта дүүрэнээр харюусуулха.

Уншаһыень гү, али радиогоор шагнаһыень, телевизоорээр хараһыень богонихоноор, тобшохоноор хөөрүүлжэ, бэшүүлхэ.

Мүн лэ түсэбэй ёһоор изложени бэшүүлхэ.

Түсэб, конспект, реферат, элидхэл бэшүүлжэ һургаха.

Уран гоёор, интонацитайгаар текстнүүдые, зохёолнуудые уншуулаад, хөөрүүлжэ һургаха гэхэ мэтэ.

ТАБАДАХИ класста үзэгдэдэг морфологиин бүлэг соо үгын бүридэл болон хэлэлгын хубинуудые зүбөөр үгүүлүүлжэ, бэшүүлжэ һургаха тухай хуряангыгаар тэмдэглэмээр ха.

Буряад хэлэнэй үгын бүридэлые профессор Ц. Ц. Цыдыпов теоретическэ, методическа талаһаань гүнзэгыгөөр шэнжэлжэ, хэдэн ном гаргаһан байна. Тиимэһээ багшанар тэдэниие хүдэлмэридөө зүбөөр хэрэглэхэ аргатай. Тиигэбэшье эндэ нэгэ хэды ажаглалта хэе.

Нэгэдэхеэр, анхан һуурийн дунда **б, л, м, р,** хашалгануудай удаа тодо бэшэ **а, о, э** аялгануудые бэшэдэггүй гэһэн дүрим бии. Энэ хүшэр дүрим юм. Юундэб гэхэдэ, эдэ хашалгануудай удаа тодо бэшэ аялганууд нютаг нютагуудта хэдэн янзаар үгүүлэгдэдэг.

Глаголдо: болоһон—болһон, алаһан—алһан, ороһон—орһон гэхэ мэтэ.

Тэмдэгэй нэрэдэ: үргэн—үрэгэн, түүрхэй—түүрэхэй, зурагархан—зургархан, дуратай—дуртай гэхэ мэтэ.

Тоогой нэрэдэ: хоридохи—хоридхи, арбадахида—арбадхида, гурбадахида—гурбадхида гэхэ мэтэ.

Түлөөнэй нэрэдэ: зариманиинь—заримниинь, бидэнэр—биднэр, тэдэнэр—тэднэр.

Наречидэ: дээрэһээнь—дээрһээнь, хаанаһаа-хаанһаа гэхэ мэтэ.

Дахуул үгэдэ: болбол—болобол, орходоо—ороходоо.

Гансал үгын бүридэлдэ бэшэ, харин хэлэлгын хубинуудые үзэжэ байхадаа, эдэ нэрлэгдэһэн хашалгануудай удаа тодо бэшээр үгүүлэгдэдэг аялгануудтаа ушарнабди. Тиимэһээ тэдэниие бэшэгэй дүримэй ёһоор үгүүлхэ хэрэгтэй гэжэ хэлээд үгэнүүдые зүбөөр үгүүлхэ шухала.

Хоёрдохёор, һуури ба залгалта тушаа темэ үзэжэ байхадаа, нюурта хамаадалай-минай, -най залгалтын оронда эмэ үгэдэ -мнай, -нэй гэжэ үгүүлэбшье, бэшэгэй дүримэй ёһоор -**минай, -най** гэжэ бэшэхэ гэжэ тон һайнаар ойлгуулха шухала: **тэрэмнай, энэмнай, гэрнай, сэрэгнай, дэгэлнай** гэхэ мэтэ.

Гурбадахяар, хамтын падежэй **-тэй залгалтые** өөртэ хамаадалай **-тээ** залгалтатай олонхи ушарта ухноуд хэдхадаг: **гэртэй—гэртээ, бэшэгтэй—бэшэгтээ.**

Дүрбэдэхеэр, сложно үгэнүүдые үзэжэ байхадаа, яряанай хэлэндэ **мүнөө үдэр, үглөө үдэр, һэйн үдэр** гэжэ амяарнь хэлэбэшье, эдээниие сугтань бэшэхэ гэжэ ойлгуулха хэрэгтэй: **мүнөөдэр, үглөөдэр, һайндэр.**

Буряад хэлэнэй хэлэлгын хубинууд соо юумэнэй нэрэ болбол хүндэ темэ гэжэ тоологдодог. Юундэб гэхэдэ, юумэнэй нэрэнүүд **хүнүүдые** (Доржо, аба, эжы, дүү басаган), **амитануудые** (баабгай, миисгэй, шубуун), **юумэнүүдые** (аяга, шанага, дэгэл, малгай), **бодосуудые** (уһан, саһан, алтан, мүнгэн), **байгаалиин үзэгдэлнүүдые** (һалхин, шуурган, аадар бороо), **ниитын үйлэ хэрэгүүдые** (революци, митинг), **сэдьхэлэй байдалые** (уйдхар, гашуудал, баярлалга, хүхилгэ) тэмдэглэдэг.

Эдэ нэрэнүүд соохоо ниитын үйлэ хэрэгүүдэй, сэдьхэлэй, үйлэ байдалай нэрэнүүд хүшэр байдаг. Тэдэниие зүбөөр үгүүлүүлжэ һургаха шухала.

Юумэнэй нэрэнүүдэй тон хүшэр юумэ юун бэ гэхэдэ, тэдэнэй зохидол, оортэ ба нюурта хамаадал, олоной тоо, суффикснууд болоно.

Юумэнэй нэрын зохилдолые ойлгуулхадаа, хамаанай, зүгэй, үйлын, зэбсэгэй, хамтын, гаралай падежнүүдэй залгалтануудта, тэдэниие үгүүлэлгэдэ тусхай анхарал хандуулха шухала. Эдэниие ойлгуулхадаа, нютагай хэлэнэй онсо илгаатай зэргэсүүлхэ. Жэшээлхэдэ: Будын (Будайн бэшэ), хадада (хаданда бэшэ), моридые (моришые бэшэ), ангһаа (ангаас бэшэ) гэхэ мэтэ.

Нюурта ба өөртэ хамаадалай залгалтануудые зүбөөр ойлгуулхын тула һурагшадта упражнени олоор дүүргүүлхэдэ һайн. Мүн өөртөө хамаадалай, падежнүүдэн залгалтануудые зүбөөр ойлгуулжа, хэлүүлжэ һургаха шухала.

Юумэнэй нэрэнүүд олон янзын суффикснуудые абадаг. Тэдэниие зүбөөр үгүүлхэнь зарим нютагуудта хүшэр юм. Тиимэһээ хүшэр суффикснуудтай үгэнүүдые зүбөөр хэлүүлжэ һургаха: **эдиршүүд, эрэшүүл, пургуулярхин, артелеэрхин, шэнжэлэл, эблэрэлгэ, түлбэри, туһаламжа, ашаглалга, сухарилта, түбжэгэнүүр, эшхэрээн, бүлүүр, жэгнүүр, нэгжүүл, тулгуури, орхидоһон, өөдэһэн, хүтэлбэри, дэгдээхэй, сээжэбшэ, дүрбэлжэн, хүбүүхэй, эреэгшэн.**

Буряад хэлэндэ тэмдэгэй нэрэ мүн лэ ехэ һуури эзэлдэг. Һурагшадай аман болон бэшэгэй хэлэ хүгжөөхэ хэрэгтэ тэмдэгэй нэрэнүүд айхабтар ехэ удха шанартай. Өөрынгөө хэлэлгэдэ тэмдэгэй нэрэнүүдые зүбөөр хэрэглэбэл, хүнэй хэлэһэн юумэн эли, тодо, гоё һайхан боложо үгэдэг.

Тэмдэгэй нэрэ үзэжэ байхадаа, уран зохёолһоо абажа харуулхада, ехэ тааламжатай. Жэшээнь:

> **Һэрюунхэн һэбшээндэ,**
> **Хэзээдэш сэнгүүл,**
> **Зунай саг дулаахан,**
> **Зугаалхада хүхюун.**

Мүн арадай аман зохёолһоо жэшээ үгэхэдэ болохоор:

> **Ажалшан олондоо**
> **сасарааша**
> **Алтанхан туяае**
> **магтанамди.**
> **Арадтаа жаргал асарааша**
> **Ашата партияа**
> **магтанабди.**

Эдэ бадагуудые тон түрүүн уран гоёор уншуулаад, тэмдэгэй нэрэнүүдые олгуулха, ямар тэмдэгтэй нэрэб гэжэ элирүүлхэ болоно бааб даа.

Оньһон хошоо үгэнүүдтэ тэмдэгэй нэрэ хэрэглэгдэһэн байдаг: **Түргэн горхон адагтаа хүрэхэгүй. Һайнаар тарибал, амбаар дүүрэн, муугаар тарибал, мэшээг хооһон. Өөрын һайхан дайда орхихо хэрэггүй** гэхэ мэтэ.

Һурагшадта тэмдэгэй нэрэтэйгээр зохёогдоһон таабаринуудые таалгахада, сээжэлдүүлхэдэ, хэлүүлхэдэ, тэдэнэй хэлэлгэ баяжадаг.

Тоогой нэрэ яряанай хэлэндэ тогтуурингүй Н хашалгангүйгөөр ехэнхидээ тоонуудые хэлэдэг: **нэгэ, хоёр, гурба, дүрбэ, таба, зургаа, долоо, найма, юһэ, арба** гэхэ мэтэ. Эдэ мэтын тоонуудые бэшэгэй дүримэй ёһоор, тогтуурингүй **Н** хашалгантайгаар һурагшадые тоолуулжа һургаха: **нэгэн, хоёр, гурбан, дүрбэн, табан, зургаан, долоон, найман, юһэн, арбан.**

Ажаглалта: Эдэ тоонуудай хойно **хүрэтэр, дахин** гэжэ үгэнүүдые нэмэхэдэ, тогтуурингүй Н унадаг: **гурба хүрэтэр, арба дахин.**

Дабхарлаһан хоёр тоо хэрэглэхэдээ, нютаг нютагуудта олон янзаар хэлэдэг: **таба табан түхэриг—табан табан түхэриг** гэхэ мэтэ. Үгышье һаа, **табан таба хэдыб?** гэхын оронде **табан табан хэдыб?** гэжэ хэлэдэг.

Тогтуурингүй **Н** хашалганаар һүүлтэһэн тоогой нэрэнүүдые падежнүүдтэ хубилгаха, асуудал табиулха ба харюусуулха гэхэ мэтэ упражнени дүүргүүлхэ шухала: **зургаан, зургаанай, зургаанда, зургаае, зургаагаар, зургаантай, зургаанһаа.**

Зургаан зургаа хэдыб?
Долоон долоо хэдыб?
Зургаа зургаан тетрадь тарааба.
Долоо долоон ном абахат.

Дугаарлаһан тоогой -дахи (-дохи, -дэхи) суффиксые ехэнхи нютагуудта тодо бэшэ **а, о, э,** аялгангүйгөөр хэлэдэг: **нэгэдхи, гурбадхи, зургаадхи, арбадхи, хоридхи, гушадхи** гэхэ мэтэ. Тиимэһээ бэшэгэй дүримэй ёһоор тоонуудые энэ суффикстайгаар хэлүүлжэ, бэшүүлжэ һургаха: **нэгэдэхи, хоердохи, гурбадахи, дүрбэдэхи, табадахи, зургаадахи...**

Тоогой нэрэнүүдэй хамаадалые үзэжэ байхадаа, нюурта хамаадалай аялгануудые зүбөөр хэлүүлжэ, бэшүүлжэ һургаха шухала (**дүрбэмнай, дүрбэнэймнай**).

Түлөөнэй нэрэ. Нюурай түлөөнэй нэрэнүүд: **би, ши, та.** Эдэниие удаан аялгантайгаар үгүүлбэшье, бэшэгэй дүримэй үндэһөөр нэгэл аялгантайгаар бэшүүлхэ юм.

Нюурай түлөөнэй **бидэнэр,** зааһан түлөөнэй **эдэнэр, тэдэнэр** гэһэн үгэнүүдэй хоёрдохи үеын аялган тодо бэшээр олонхи нютагуудта үгүүлэгдэдэг. Һурагшад хэлэдэгээрээ, дуулдаһаарнь, тодо бэшэ аялгангүйгөөр түлөөнэй эдэ нэрэнүүдые бэшэжэрхидэг. Энээндэ онсо анхарал хандуулха.

Зарим түлөөнэй нэрэнүүдэй хамаанай падежэй-эй залгалта өөртэ хамаадалайэ залгалтатай адляар үгүүлэгдэдэг (энээнэй-энээнээ, эдээнэй-эдээнээ, эдэнэрэй-эдэнэрээ, тэрэнэй-тэрэнээ, бидэнэрэй-бидэнэрээ).

Эдээниие илгаруулхын тула иимэ жэшээнүүдые зэргэсүүлэн харуулаад, уншуулха, хэлүүлхэ, бэшүүлхэдэ туһатай: Энээнэй (хэнэй?) ном. Энээнээ (юугээ?) аба. Бидэнэй (хэнэй?) хэрэг. Бидэнээ (хэниие) дахуула.

ГЛАГОЛ 6-дахи класста шудалагдана.

Хэнэйшье мэдэһээр, буряад хэлэнэй глагол айхабтар ехэ, хүшэр темэ юм. Глагол хэрэглэнгүй, ямаршье һанал бодол хэлэгдэдэггүй.

Глагол грамматическа категоринуудтай: вид, залог, нюур.

Глаголнууд переходно ба переходно бэшэ гэжэ илгардаг.

Глагол анхан, гараһан ба шэнэ һууритай.

Глаголнууд саглуулһан ба хандаһан наклоненитэй.

Глаголнууд 5 залогтой.

Буряад хэлэндэ причасти ба деепричасти, тэдэнэй обородууд айхабтар үргэнөөр хэрэглэгдэдэг.

Глаголнуудай бүхы илгаануудые, хубилалтануудые һургуулида гүнзэгыгөөр, ухаалдюулжа һургаха шухала.

Һурагшадай аман ба бэшэгэй хэлые һайнаар хүгжөөхын тула глаголые һайнаар ойлгуулха гээшэ айхабтар гүнзэгы удха шанартай.

Буряадай республикын һургуулинуудай олон тоото һурагшадай бэшэгэй хүдэлмэринүүдые шэнжэлхэдэ, шалгахада, тус темын хүшэр хүндэ юумэнүүд эли тодо боложо үгэдэг. Нютаг нютагуудта һурагшад хайшан гээд хэлэдэг бэ, тэрээгээрээл гол түлэб бэшэжэрхидэг. Тиимэһээ глаголой бүхы шэнжэ шанарые тус тустань һайнаар ойлгуулхын тула багша нилээдхэн ехэ оролдолго гаргаха болоно.

Хэлэлгын хубиин бүхы темэнүүд тушаа дэлгэрэнгыгээр тогтохын аргагүй байһаниинь эли. Багшанар темэ бүхэнөө ухаалдан, нэмэлтэ материал хэрэглэн, һурагшадаа түрэл хэлэндээ эрхимээр һургахын тула оролдохо уялгатай.

Б. БАТОЕВ,
педагогикын эрдэмэй кандидат.

ТАСС. ХИЛЫН СААНАҺАА

ООН-ой ГЕНЕРАЛЬНА АССАМБЛЕЙН СЕССИ

НЬЮ-ЙОРК. Дүтын Зүүн зүгтэхи байдалай улам орео түгшүүрилтэй боложо байһанайнь түлөө Израилиин «стратегическэ союзник» байһан туладаа Холбоото Штадууд тон ехэ харюусалгатай гэжэ ООН-ой Генеральна Ассамблейн 38-дахи сесси дээрэ Дүтын Зүүн зүгтэхи байдалые зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадагшад нэгэн һаналликаһаа ООН-ой дэргэдэ саг үргэлжэ байдаг түлөөлэгшэ М. А. Салям мэдүүлбэ. Вашингтон Тель-Авив хоёрой хоорондохи үгэсөөн араб газар нютагуудые, Ливаниие Израилиин булимтаран эзэмдэлгые улам батадхаха гэһэн зорилготой байна гэжэ тэрэ мэдүүлээ. Энэ районодохи байдалые улам түгшүүрилтэй болгохо, сэрэгэй хёмороо зү-тайгаар тэмдэглэнэ.

Вашингтон урдынгаа багые хуулажа хаяад, Израилиин ээрхэг түримхэйшүүлые нюуса бэшээр дэмжэнэ гэжэ Йеменэй Араб Республикаһаа ... ришэлдөө үүдхэхэ гээшэ энэ үгэсөөнэй гол зорилго болоно. Ливанда амгалан тайбан байдал хангаха талаар арабууд хоорондын хүсэнүүдтэ ородог Сириин сэрэгшэдэй бэхилэлгэнүүдтэ американ авиациин һаяхан бандит ёһоор доботолһон ушарые дураа гүтан буруушаажа байһанаа ЙАР-ай түлөөлэгшэ мэдүүлбэ. Энэ ээрхэг түримхэй ябуулга бүхы араб арадуудта эсэргүү гэмтэ хэрэг болоно гэжэ бидэ тоолонобди.

США хадаа Израилиин сионистнуудай гэмтэ ябуулгануудта эдэбхитэйгээр хабаадагша болоно гэжэ Нэгэдэмэл Араб Эмирадуудһаа ООН-ой дэргэдэ саг үргэлжэ байдаг түлөөлэгшэ Ф. С. Аль-Касими тэмдэглэбэ.

КУВЕЙДТЭ ТЭҺЭРЭЛГЭ БОЛОБО

КУВЕЙТ. Кувейдтэхи США-гай посольствын газар дээрэ шанга тэһэрэлгэ болобо. Посольствын байшангай зарим хубинь һандарһан, түймэр болоһон байгаа.

Француз посольствын байшангай дэргэдэ, Кувейдэй уласхоорондын аэропортын ниидэлгэнүүдые хүтэлбэрилгын башнида, городой бусад зарим районуудта тэһэрэлгэнүүд болобо. Даб дээрэ абтаһан баримта мэдээнүүдэй ёһоор, хэдэн хүн алуулаа, 50 гаран хүн шархатуулагдаа.

Тохёолдоһон байдалые зүбшэн хэлсэхын тула Кувейдэй правительствын заседани дары зарлагдаба. Түни түбшэн байхые, аюулгүй байдалые сахиха органуудта туһаламжа үзүүлгые оронои эрхэтэдтэ хандаһан хандалга дотор уряалагдана.

ПАРИЖ. Кувейдтэ болоһон тэһэрэлгын түлөө харюусалгые «Аль-Джихад Аль-Ислами» гэдэг эмхи бэе дээрээ лаажа абаһан байна гэжэ тэрэнэй түлөөлэгшэ Бейрудтэхи Франс Пресс агентствын корреспондентдэ телефоноор мэдээсэһэн байна.

КПВ-гэй ЦК-гай ПЛЕНУМ

ХАНОЙ. Вьетнамай Коммунис партиин Центральна Комитедэй ээлжээтэ пленум эндэ болобо. СРВ-гэй Социально-экономическа хүгжэлтын 1984 оной гүрэнэй түсэбэй зорилгонуудые, 1985 оной юрэнхы шэглэлнүүдые пленумдэ хабаадагшад зүбшэн хэлсэһэн байна.

1980 онһоо хойшо республикын арадай ажахые хүгжөөлгэдэ ехэ хубилалтанууд болоо гэжэ КПВ-гэй Центральна Комитет тэмдэглэбэ. Бүхы дээрээ экономиконь тогтууритай һайнаар хүгжөөгдэнэ гэжэ пленум тухай информационно мэдээсэл дотор заагдана. Хүдөө ажахыда эдеэ хоолой зүйлнүүдые үйлэдбэрилгын жэл бүриин ургалта нэгэ миллион тонно болоһон байна. Промышленностиие хүгжөөлгэдэ горитой дэбжэлтэ түйлагдаа.

Ойрын жэлнүүдтэ экономикын бүхы арга боломжонуудые үрэ түгэсөөр хэрэглэлгэдэ, ниитын ба ажахын байгуулалтын бүхы асуудалнуудта социализмын хараа байдалые бэхижүүлгэдэ, үйлэдбэриие шэнэдхэн хубилгалгада, хүтэлбэрилгые гуримшуулгада гол анхарал хандуулагдаха байна гэжэ пленум дээрэ заагдаба. Үйлэдбэриие хүгжөөһэнэй үндэһөөр хүн зоной ажабайдалые һайжарвуулгын асуудалнуудта онсо анхарал хандуулагдаха байна.

КПВ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь Ле Зуан пленум дээрэ үгэ хэлэбэ.

НДПА-гай ЦК-гай ПОЛИТБЮРОГОЙ ЗАСЕДАНИ

КАБУЛ. Афганистанай Арадай-демократическа партиин ЦК-гай Политбюрогой заседани эндэ болобо. ООН-ой Генеральна секретаряар дамжуулан Пакистантай хэгдэһэн хөөрэлдөөнүүдтэ Афганистанай делегациин бэелүүлһэн ажал ябуулга тухай, ООН-ой Генеральна секретаряар дамжуулан Ассамблейн ээлжээтэ сесси дээрэ Афганистанай делегациин хэһэн ажал ябуулга тухай ДРА-гай гадаадын хэрэгүүдэй министр Шах Мухаммед Достын элидхэл тэрээн дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн байна. Хүршэ Пакистан болон Ирантай харилсаа холбоогоо һайжаруулха асуудалнуудаар ДРА-гай правительство эдэбхитэй, залан сэхэ, бүтэмжэтэй хараа шэглэл баримтална гэжэ Ш. М. Дост мэдүүлбэ. ООН-ой Генеральна Ассамблейн 38-дахи сесси дээрэ Афганистандахи байдалые гуримшуулгын асуудалнуудаар бата хараа шэглэлтэй байһанаа үшөө дахин баталбабди.

Орон доторхи арадай засагые бэхижүүлхэ хэмжээнүүд, мүн арад үндэһэтэдэй ба угсаатадай дунда политическэ хүдэлмэриие һайжаруулгын асуудалнууд заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн байна.

СССР-эй ба ДРА-гай хоорондохи Хани барисаан, хүршэ ёһоор ажаһуулга, харилсаа холбоон тухай договорой баталагдаһаар 5 жэлэй ойдо зорюулагдаһан хэмжээ ябуулганудай дүнгүүдые НДПА-гай ЦК-гай Политбюро согсолхо зуураа, тэдэ шухала удха шанартай байна гэжэ тэмдэглэбэ.

Дүлэтэ жэлнүүдэй баатарнууд

ҺҮҮЛШЫНГЭЭ АМИН БОЛОТОР

Днепрэй түлөө тулалдаанда эрэлхэг зоригоороо онсо шалгарһан 2500 солдадууд, офицернүүд, генералнууд Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэдэ хүртэһэн түүхэтэй. Тэдэнэй тоодо манай нютагайхид — тагнуулшан И. М. Котов болон артиллерист П. Ф. Сенчихин ороһон юм.

Мүнөө байгаа һаа, Прокофий Федорович Сенчихин 60 хүрөөд ябаха һэн. Баатаршалга гаргахадаа, оройдоол хоритойхон ябаа гээшэ ааб даа.

Прокофиин военкомадта ерээд, һайн дураарнь фронтдо эльгээхэ тухай гүйлта барихадань:

— Ахынгаа орондо заводто орохош, — гэжэ военком хэлээ һэн. Иван Александр гэжэ хоёр аханарынь фронтдо мордохо байгаа.

Заводтошье амар бэшэ һэн. «Лесосудомашстрой» заводой хахадһаа олонхи хүдэлмэришэдынь — фронтдо. Залуу слесарь П. Сенчихин даабаринуудаа ходо үлүүлэн дүүргэхэ.

Баруулжаа ошохо поезддо һуухаа байтараа, түмэр замай нэгэ станци дээрэ П. Сенчихин баригдаа гэжэ заводой директортэ нэгэтэ дуулгаба. Энэ хүбүүе байлгажа шадахагүйгөө ойлгоһон директор тэрэниие заводһоо табиха гэжэ шиидэбэ.

1942 оной Совет Армиин һайндэрые Сенчихин фронтдо угтаба. Артиллериин һургуули амжалтатайгаар дүүргэһэнэй удаа младша лейтенантын зэргэтэй болоод, Воронежско фронтдо түрүүшынгээ дайшалхы туршалга гараба.

Үдэр бүри үсэд шанга байлдаанууд. Сэрэгэй дайшалхы эди шэдиие сэхэ тулалдаан дээрээ шудалдаг бэлэй.

Нэгэтэ младша лейтенант Сенчихинэй батарейн байһан газарһаа дүтэшэг гитлеровецүүд олон танк, ябаган сэрэгүүдые суглуулба. Наранай гараха үедэ: «Танкнууд, хойноһоонь — ябаган сэрэгүүд», — гэһэн мэдээсэл ажаглан харагшадһаа оробо.

Командир Сенчихинэй дурамаараа харахадань, фашис тэмдэгтэй түмэр «голёонууд» яаралгүй хэлбэлзэһээр дүтэлжэ ябаба. Саагуурнь ябаган сэрэгшэд бүргэшэлдэнэ хэбэртэй.

Танкнуудай бүри дүтэлхэдэ: «Огонь!» — гэһэн захиралта соностобо. Хара шорой агаарта хөөрэжэ, фашистнуудшье хүлгэшэбэ. Сенчихинэй расчет буудажал мэдэнэ. Утаа хаяад, нэгэ танкнь зогсошобо. Нүгөөдэнь гансата гал болошобо. Тиигэжэ байтараа үшөө нэгэниинь дүрэжэ эхилбэ.

Арбаад машинаяа орхиһон фашистнууд һөөргөө тэхэрибэ. Хүндөөр шархатаһан Сенчихин байлдаае хүтэлбэрилжэ үргэлжэлһөөр һэн.

Госпитальдо Сенчихин гурбан һара хэбтэбэ. Прокопи хүбүүнһээ бэшэг абаһан Федор Макарович эсэгэ, Фекла Федоровна эхэнь: «Ойро зуураар шамайе гэртэшни табиха аалам?» — гэжэ бэшээ һэн.

«Урид дайсанаа эшээндэнь дараха хэрэгтэй», — гэжэ харюудань хүбүүнииинь бэшэбэ.

Эдэгэһэнэй удаа артиллерист Сенчихин Совет ороноо фашис булимтарагшадһаа сүлөөрэлгэдэ дахин хабаадажа эхилбэ.

Нэгэ һууриниие сүлөөлэлсэхэдөө, немец танкнуудтай, ябаһан сэрэгшэдтэй эрэлхэгээр тэмсэжэ, тэрэ онсо габьяа гаргаба. Байлдаанда шалгарһан сэрэгшэдые үдэшэ партида абаа һэн. Тэдэнэй тоодо батарейн командир П. Ф. Сенчихин КПСС-эй гэшүүндэ кандидадаар абаба.

1943 ондо Совет Армида түрүүшынхеэ «офицер» гэһэн үгын бии болоходо, младша лейтенант Сенчихин петлицынгээ орондо погон зүүгээ бэлэй.

Днепрэй саана хүсэтэ бэхэлэлтэнүүдые байгуулһан, баруун тээһээ шэнэ сэрэгүүдые абаһан гитлеровскэ командовани 1943 оной намар энэ мүрэнэй түлөө эхилһэн байлдаанда илахабди гэжэ найдаа һэн.

Добтолгоёо эршэдхэн, совет сэрэгүүд Днепртэ дүтэлжэ байба. «Урагшаа, Днепр тээшэ!», «Эзэлһэн газарһаа алхамшье сухарихагүй!», мүн Сенчихинэй алба хэһэн Воронежско фронтдо «Агуу ехэ Октябриин 26 жэлэй ой болотор Киевые сүлөөлэе» гэһэн лозунгнууд партийно-политическэ хүдэлмэридэ гол һуури эзэлбэ.

Днепрые ябууд дундаа гаталха зорилго сэрэгшэ бүхэндэ Эхэ ороной захиралтань болобо.

340-дэхи Сумской стрелково дивизиин 261-дэхи истребительнэ противотанкова тусхай дивизион Днепртэ тулажа ерэбэ. Одоол ёһотой Украинын харанхы һүни. Инмэл шэб харанхыда, али болохо арга хэрэглэн, Днепрые гаталха захиралта ерэбэ.

Днепрые гаталха стрелково полкые буудалгаараа дэмжэжэ, полктой хамта урагшаа дабшалсаха даабари младша лейтенант П. Сенчихинэй батарейдэ үгтэбэ даа.

Даабаряа дүүргэн, младша лейтенант Сенчихинэй подразделени, туулган аадар соогуур түрүүшүүлэй тоодо Днепрэй нүгөөдэ эрьедэ гаража, шухала удха шанартай талмай эзэлбэ. Эрэлхэг зоригтой хэдэхэн сэрэгшэд дайсанай добтолгые һөөргэнь тэхэрюулжэ, манай гол хүсэнүүдэй ерэтэр талмайгаа эзэлһэн зангаараа байба. Энэ байлдаанда Сенчихинэй батарей, мүн өөрөө командир баатар габьяа гаргажа, тэрэнэйнь түлөө 340-дэхи Сумской стрелково дивизиин командир полковник Зубарев 1943 оной октябриин 14-дэ П. Ф. Сенчихиниие Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэдэ зууршалба.

СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй 1944 оной январиин 10-най Указаар Прокофий Федорович Сенчихиндэ Ленинэй орден болон «Алтан Одон» медаль барюулалгатайгаар Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэ олгогдобо.

Частиин командир полковник И. Козлов энэ ушараар түрэлхидтэнь нигэжэ бэшээ һэн:

«СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй 1944 оной январиин 10-най Указаар Прокофий Федорович Сенчихин Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. Манай частиин сэрэгшэд энэ мэдээе омогорхол баяртайгаар угтаа. Днепрые гаталалгын, Украинын үзэсхэлэн һайхан ниислэл Киев хотые сүлөөлэлгын үедэ манай герой баатаршалга гаргаба.

Өөрынгөө нэрые, ородой буу зэбсэгые хэтын хэтэдэ суурхуулһан хүнэй Танай бүлэдэ байһанаарнь омогорхогты. Эрхимэй эрхим хүбүүе Эхэ орондоо үгэһэнэйтнай түлөө баяр хүргэнэбди...».

Украинаһаа немец-фашис булимтарагшадые намнаад, совет сэрэгүүд Польшын газар дээрэ шунахай арьяатадые хюдаба. Сэрэгшэ бүхэн илалтые хүлеэжэ ядадаг һааб даа. Зүгөөр шуһата байлдаанууд тэрэ үедэ үргэлжэлһөөр байгаа. Манайхинай хүсэтэ добтолгые зогсоохо гэжэ гитлеровецүүдэй хэды оролдобошье, торгохо шадалгүй байһан юм. Манай сэрэгшэд бүхэлэгдэһэн позицинуудһаань дайсаниие хоббхо сохин, һуурииень эзэлдэг һэн. Совет болон бусад арадуудай жаргалай түлөө Польшын газар дээрэ баатарай үхэлөөр унаһан байха.

Суг хамта тулалдаһан гвардиин лейтенант Мухамед Бецираев болон старшина Р. Дербин П. Сенчихинэй һүүлшын байлдаан тухай нигэжэ бэшээ һэн:

«...Хоёр талаһаа тэнсүү бэшэ байлдаан эхилшэбэ. Манайхин дайсадые сэхэ буудан хюдажа оробод. Теэд батарейншье хүбүүд, автомадай һомонуудта хиргуулан хойно хойноһоо унаба. Сенчихин гансаараал үлэбэ. Өөрөө һомолжо мэргэлээд, буудана. Уланхатаһан дайсад урдаһаань дабхижал байна. Баруун гараа шархатахадаа, зүүн гараараа буудаба. Урдань гэнтэ связной бии болоод:

— Нүхэр лейтенант! Намаг соогуурхи шудхэрэй зүргөөр гэдэргээ сухариха захиралта асарааб.

— Хайшаа сухарихабши, — гэжэ тэрэ эридээр харюусаба.

Үшөө нэгэ снаряд хажуудань тэһэржэ, лейтенант Сенчихин, дайсадта харюугай үшөө нэгэ сохилто үгэхэ һанаатай юумэндэл, лафедээ дэрлээд унашаба. Эрэлхэг хүбүүнэй ами наһаниинь тиигэжэ таһалдаһан юм».

Гитлеровецүүдэй эсэргүүсэлтые дабан, 38-дахи армида дайлалдаһан П. Ф. Сенчихинэй нүхэд, шуһата байлдаануудта хабаадаһаар Илалтын үдэрые дүтэлүүлһэн байна.

Тэрэ гэһээр олон жэл үнгэрбэ. Байлдаануудай болоһон газар дээгүүрхи гүнзэгы нүхэнүүд эдэгэн жэгдэрээ.

Урдань «Механлит» нэрэтэй байһан, Улаан-Үдын «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденто «Электромашина» заводой хашаа соо дайнда унагшадай дурасхаалта хүшөө бии юм. Советскэ Союзай Герой П. Ф. Сенчихинэй хүдэлһэн цехэй ханада дурасхаалай самбар хадаатай.

Д. РИНЧИНОВ,
штатнабэшэ корр.

ЕВГЕНИЙ ЛЕОНОВ — ХЭБЛЭЛЭЙ БАЙШАН...

Москвагай Ленинскэ комсомолой нэрэмжэтэ театрай актёр, СССР-эй Гүрэнэй болон Ленинскэ комсомолой шангуудай лауреат, СССР-эй арадай артист Евгений Павлович Леонов КПСС-эй обкомой Хэблэлэй байшанда ерэжэ, журналистнуудтай уулзаба. Хэблэлэй байшангай актова зал соо республиканска гурбан газетын хүдэлмэрилэгшэд булта сугларжа, алдарта артистые амаршалан угтаа.

Артистнуудай, онсолон хэлэбэл, драматическа театрай актёрнуудай хүнгэн бэшэ ажал тухай, роль дээрээ хүдэлхэдөө, хамаг зүрхэ сэдьхэлээ зорюулжа, үнэн бодото образуудые байгуулха тухай манай айлшан һонирхолтойгоор хөөрэбэ. Зохёохы ямаршье ажал гээшэ ажабайдалһаа үндэһэтэй байхадаа, харагшадай, уншагшадай сэдьхэл зүрхые эзэлдэг гэжэ артист этигэдэг байна. К. С. Станиславскиин һургаал тухай дулааханаар хэлэхэ зуураа, ахамад үеын актёрнуудай үүргэ тухай хэлэлсэһэн байна.

— Минии актёрско хуби заяан золтой байгаа. Суута режиссёр, оюун бэлигтэ актёр мэргэн бэрхэ багша Яншинай хүтэлбэри доро хүдэлхэ зол hамда тудаа. Тиимэһээ би Яншинай шаби хүнби гэжэ омогорхон ябадагби, — гэжэ Евгений Леонов сэдьхэлээ хүдэлгэн хөөрэбэ. МХАТ-ай ёһо заншал бусад театрнуудта ямар нүлөө үзүүлһэн бэ гэжэ хөөрэхэ зуураа ахамад үеын олон актёрнуудые һайхан үгөөр дурдаһан байна. Олондо мэдээжэ болоһон Леоновой үлэ мэдэгдэмэ шог хөөрөөень шэмэглэнэ.

Гадна олон тоото кинодо, телефильмнүүдтэ наадаһан хадаа энэ асуудалые мүн лэ алад гараагүй. «Дуһалнууд ба нулимсанууд», «Намарай марафон» гэһэн кинофильмнүүд соо наадаһан рольнуудынь тэрэнэй кинодо бүтээһэн һүүлэй үеын хүдэлмэринүүд болоно.

Час хахад соо үргэлжэлһэн уулзалга хэблэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй сэдьхэл зүрхэндэ удаан саг соо һанагдажа ябаха байха. Һонин юумэ хөөрэһэнэйнь түлөө, олон тоото асуудалнуудта оншотой мэргэн харюу хэлэһэнэйнь түлөө журналистнууд айлшандаа зүрхэнэй халуун баяр хүргэбэ.

Ц. ДОНДОГОИ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Е. ЛЕОНОВ.
Ц. ЦЫРЕНЖАПОВА...

МАНАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨН

«АЯЛГЫН» АМЖАЛТА

РСФСР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, композитор Жигжит Абидуевич Батуев Яруунын районой «Победа» колхоздо хүндэтэй нэгэ хэрэгээр тээмэндэ ошоһон байна. Энэ ушараарнь дашарамдуулан, композиторта хандаһамнай, нигэжэ хөөрэбэ:

— Эгэтын-Адагта оршодог «Победа» колхоздо дуушадай «Аялга» гэжэ ансамбль эмхидхэгдэһээр арбаад жэл болоо юм. Чайковскиин нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищи дүүргэһэн Михаил Цыренов тэрэниие эмхидхэһэн түүхэтэй. Нүхэр Цыренов түрүүшын үдэрһөө хүн зоной дунда ойлгуулалмжын хүдэлмэри һайнаар ябуулжа, олон хүнэй хабаадалгатай хоор бүридүүлжэ шадаһан байна. Ансамбльда мүнөө хорёод эхэнэр, арба гаран эрэшүүл тоологдоно. Тэдэнһээ гадна нютагай дунда һургуулида тэдэнэй ерээдүйн халаан мүн лэ дуулажа һуража байнхай.

«Аялга» мүнөө хоёр программатай болонхой. Совет буряад дуунууд нэгэдэхи, арадай аман үгын үндэһөөр зохёогдоһон дуунууд хоёрдохи программадань ороно. Хоёрдохи программадань оруулагданхай 15—16 дуун ехэ һонирхолтой байна.

Саашань хэлэбэл, тус коллективые ехэ аза талаантай коллектив гэжэ нэрлээ һаа, ехэ алдуу болохогүй ха. Юундэб гэхэдэ, тэдэнэр түрэл колхозойнгоо хүтэлбэриин зүгһөө ехэ дэмжэлгэтэй байдаг. Колхозой түрүүлэгшэ Ч. Д. Дымчиков өөрөө хатар нааданда оролсожо, хоёрдохи декадада хабаадаһан хүн. Мүн дуундашье дуратай. Тиимэһээ колхозойнгоо гэшүүдэй соёл гэгээрэлэй талаар ябуулжа байһан али болохо үйлэ хэрэгые дэмжэлэг, урагшаа һанаатай хүн байна.

Арбаад жэлдэ һайнаар хүдэлжэ байһан дуушадай «Аялга» гэжэ ансамбль арадай гэһэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байгаа бшуу. Тэрэниие гэршэлһэн үнэмшэлгэ барюулхаяа соёлой институдай багша А. И. Аштаев бидэ хоёр «Победа» колхозоорхиндо айлшалаад ерээлди даа.

— Энэ үйлэ хэрэг баяр ёһололой оршон байдалда үнгэрөө бэзэ?

— Тиигээ ааб даа. Соёлойнь ордон соо хүн зон олооро сугларaa. Арадаймнай шэнэ хоор Дамба Жалсараевай үгэ дээрэ минии бэшэһэн «Дуугайхан хододоо бү ябыш» гэһэн шог ёгто, Базыр Цырендашиевай «Эгэтэ» гэжэ дуунуудые гүйсэдхөө.

Һүүлээрнь Яруунын районой арадай депутадуудай Советэй гүйсэдкомой соёлой таһагай болон «Победа» колхозой партком болон правлениин Хүндэлэлэй грамота, үнэтэ бэлэгүүд «Аялгын» эдэбхитэдтэ барюулагдаа һэн.

В. ТОКТОХОЕВА.

«АМГАЛАН АЖАҺУУХА ХҮСЭЛТЭЙБДИ»

«Бидэнэр хүгжэмдэ һураха, дуу дуулаха, хатарха дуратайбди!» Дэлхэйн хоёрдохи дайн тухай үбгэ, эсэгэнэрэйнгээ хөөрөөнүүд сооһоо, тэдэнэй гашуудалта нёлбоһо харахадаа, фильмүүд, номууд сооһоо мэдэжэ абанхайбди. Хэды гоёб даа, мүнөө үе сагта һура, хүдэлэ, зохёохы үүсхэлээ бадарга — бүхы харгынууд нээлгэтэй. Бэлиг шадабаряа хүгжөөхымнай тула гүрэн тааруу эрхэ байдал байгуулаа. Тиимэһээл манда дайн, хохидол хосорол хэрэггүй!» гэжэ Улаан-Үдын хүгжэмэй училищиин һурагшад Баяр Гомбоев, Георгий Абидуев гэгшэд һурагшадай зүгһөө эб найрамдал хамгаалгын республиканска комитедтэ бэшэг бэшэхэдээ мэдүүлээ һэн.

«Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үеые һайн һананаб. Хиросима болон Нагасакидахи атомна тэһэрэлгын үедэ хохидоһон хүнүүд тухай шаналан дурсанаб. Тиимэһээл бултантай адляар, шиидэнгеэр «Дайн бү болог!» гэжэ хэлэхэ байнаб. Манай аша үринэр хэзээдэшье сэлмэг арюун огторгой доро ажаһууг лэ!» — гэжэ ажалай ба дайнай ветеран, 1941 онһоо партиин гэшүүн Фома Демьянович Маслов өөрынгөө бэшэг соо мэдүүлээ. Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, фортепианын классай багша Галина Петровна Анисимова энэ бэшэг соо өөрынгөө һанамжануудые мүн лэ оруулһан байна.

— КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Ю. В. Андроповой хэһэн Мэдүүлгые хүгжэмэй училищиин коллектив бүримүһэн дэмжээд, шефскэ концертнүүдһээ ороһон мүнгэ зөөриеэ эб найрамдалай жасада дамжуулха гэжэ шиидээбди, — гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

Училищиин отделениие даагшанар В. Б. Васильев, Н. К. Петрова, Н. В. Галсанова гэгшэд дэлхэйн түрүү үзэл бодолтой залуушуул тухай хөөрэлдөөнүүдые һурагшадай дунда эмхидхээ, лекцинүүдые уншаа.

А. БАЛДАЕВА,
Чайковскиин нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищиин парторганизациин секретарь.

СПОРТ

ҺУР ХАРБАЛГЫН ФЕДЕРАЦИИН ЗАСЕДАНИ

Республикын һур харбалгын федерациин заседани болобо. Һүүлэй хоёр жэлэй турша соо хэһэн хүдэлмэри тухайдаа тэрэ тоосохо ёһотой байгаа. Сэхыень хэлэхэдэ, Буряад ороной мэргэшүүлэй амжалта түйлалтанууд тухай, ушаржа байгаа дутуу дүтэданууд тухай, спортын элдэб бүлгэмүүдэй номо годлинуудаар хэр хангагдажа байһан тухай мүртэй хөөрэлдөөн болобогүй.

Һур харбалгын федерациин түрүүлэгшэ Б. Д. Сандановай, ШВСМ-эй ахалагша тренер А. Б. Бутхаевай мэдээсэлнүүд дотор эдэ бүхы асуудалнуудта гүнзэгы шэнжэлэл хэгдэбэгүй, зохихо харюу үгтэбэгүй.

Тренернүүд С. Б. Будаев («Динамо»), Д. Р. Эрдынеев («Буревестник»), Е. В. Попов («Динамо»), В. И. Абрамов («Труд»), ДЮСШ-гай тренер Д. Базарова, «Урожай» бүлгэмэй областной советэй түрүүлэгшэ Г. Н. Цыренов, респорткомитедэй түрүүлэгшын орлогшо В. Б. Цыбикдоржиев, болон бусад нүхэд үгэ хэлэхэдээ, манай республикын спортын гол зүйлнүүдэй нэгэн болохо һур харбалгые хүгжөөлгэдэ анхаралаа улам ехээр хандуулха тухай, спортын бүлгэмүүдые эрхим һайн номо годлинуудаар хангаха тухай, бэлигтэй бэрхэ залуушуулые элирүүлэн, һайнаар хүмүүжүүлхэ тухай, тренернүүдэй ба судьянарай семинарнуудые ходо ходо үнгэргэхэ тухай асуудалнуудта гол анхаралаа хандуулбад.

Юрэдөө, манай республикын тренернүүд юушье хэнэгүй гэхын аргагүй. Юуб гэхэдэ, байгша ондо Буряад орондо 13 хүн харбалгаар СССР-эй спортын норматив дүүргээ. Спортын мастер Цыденбал Цыренжапов РСФСР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, командна тоосоогоор СССР-эй арадуудай зунай VIII Спартакиадын чемпион болоо.

Гэбэшье тренернүүдэй, мэргэжэлтэдэй эдэбхигүй һулаар ажаллаһанһаа уламжалан, манай олохон бүлгэмүүдэй бэлигтэй бэрхэ залуу харбагшадай үрэ дүнгүүдынь хангалтагүй удаанаар ургана.

Гадна календарна түсэб, республикын суглуулагдамал командануудай бүридэл баталагдабагүй.

Д. ЭРДЫНЕЕВ,
«Буревестник» бүлгэмэй областной советэй ахалагша тренер.

ҺУР ХАРБАЛГА

ИЛАГШАД ТОДОРБО

Һур харбалгаар «Динамо» бүлгэмэй Буряадай республиканска советэй үбэлэй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн боложо, 60 гаран мэргэшүүл хабаадаһан байна.

Эхэнэрнүүд, эрэшүүл болон залуушуул сагаалса дээрэ 50 ба 30 метртэ, харин эдир хүбүүд, басагад зал соо 25 ба 18 метртэ харбаһан байха юм.

Бага наһанай хүбүүд, басагадай дундаһаа Ивалгын дунда һургуулиин 8-дахи классай һурагшад Люда Эрхитуева, Ина Убазаева, Улаан-Үдын 1-дэхи һургуулиин 7-дохи классай һурагша Илья Ефремов, 14-дэхи һургуулиин һурагша Валера Сухорослов, 3-дахи һургуулиһаа Баяр Ошоров гэгшэд илалта түйлажа, түрүү һууринуудта гараба.

Аха наһанай эдиршүүлэй дундаһаа Хурамхаанай дунда һургуулиин 10-дахи классай һурагша спортын мастер Валя Бубеева, 3-дахи һургуулиин 9-дэхи классай һурагша спортын мастерта кандидат Жаргал Дамбиев гэгшэд тус тустаа 1070 болон 1104 очко тудажа, «Динамо» бүлгэмэй республиканска советэй чемпионууд болобо. С. Будаева, Б. Цыбикдоржиева, А. Базулин, Е. Злыгостев гэгшэд шангай һууринуудые эзэлээ.

Залуушуулай дундаһаа Улаан-Үдын 3-дахи һургуулиин 10-дахи классай һурагша Владимир Забанов 50 болон 30 метрһээ харбахадаа, дүн хамта 628 очко абажа, илалта түйлаа. Зүүн Сибириин технологическа институдай студентнэр спортын мастернууд Г. Хагдыров, Н. Комаровский, удаадахи шангуудта хүртэбэ.

Тус институдай студентка Ольга Бартанова 633 очкотойгоор эрхимлэһэн байха юм. Лариса Савченко 12 очкогоор гартажа, хоёрдохи һуури эзэлээ.

Буряадай хүдөө ажахын институдай студентка спортын мастер Янжима Цыренжапова 642 очкстойгоор эхэнэрнүүдэй дундаһаа шалгарба. Уласхоорондын классай спортын мастер Цыбикмит Бумбошкина илагшаһаа 13 очкогоор дутаа.

Эрэшүүл сооһоо Валерий Шобоев чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. Авиационно заводой слесарь Рабдан Будаева — хоёрдохи, технологическа институдай студент Валерий Лазарев гурбадахи һууринуудые эзэлһэн байна.

— Манай республиканска советэй эрхим түрүү хэдэн мэргэшүүл энэ мүрысөөндэ хабаадабагүй. Эгээл тиимэһээ эрэшүүлэй үрэ дүнгүүд һулашаг байба. Гэбэшье манайда яһала бэлигтэй эдир хүбүүд, басагадай урган гаража байһые мүрысөөн элирүүлбэ. Ерэхэ жэл бидэнэртэ онсо шэнжэтэй жэл болохо. Юуб гэхэдэ, ээлжээтэ Олимпиадын жэлэй али бүхы мүрысөөнүүдтэ үндэр үрэ дүнгүүдые түйлаха гээшэ спортсмен бүхэнэй гол зорилго болохо байна, — гэжэ «Динамо» бүлгэмэй ахалагша тренер Ц. Б. Будаев хөөрэнэ.

«Динамо» бүлгэмэй республиканска советэй шефтээ абадаг Хурамхаанай (тренерынь А. Гармаев), Ивалгын (тренерынь Г. Эрхитуев) дунда һургуулинуудай һурагшадай яһала һайн һорилго бэлэдхэлтэй байһыень мүрысөөн харуулба. Илагшадта «Динамо» бүлгэмэй республиканска советэй дипломууд, дурасхаалта бэлэгүүд барюулагдаа.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ДААМ

НҮХЭД ЁҺОНОЙ УУЛЗАЛГА

Яхадай болон Буряадай автономито республикануудай даамшадай суглуулагдамал командануудай нүхэд ёһоной мүрысөөн һаяхан манайда түрүүшынхеэ үнгэргэгдэбэ. Энэ уулзалга спортдо дуратайшуулай анхарал татаһан, һонирхол үүсхэһэн байгаа. Ушарынь юуб гэхэдэ, Яхадай АССР-эй даамшад манай орон дотор түрүү һууринуудай нэгые эзэлдэг юм. Эндэһээ СССР-эй спортын 20 гаран мастер, уласхоорондын 1 мастер урган гаранхай.

Алмазаар баян Яхад ороной даамшад «Спартак», «Урожай» бүлгэмүүдэй Россин ба Түбэй советүүдэй оло дахин чемпион болоһон, СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнүүдтэ нэгэнтэ бэшэ хабаадаһан байна.

Тиимэһээ Яхадай АССР-эй суглуулагдамал командые урихадаа, манай республикын даамшадай илалта түйлахые хараалаагүй байһаниинь элитэ. Тэдэнэртэй уулзажа, дүй дүршэлыень халан абаха, мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлхэ гэһэн зорилго урдаа табиһан байгаа.

Хоёр үдэр соо хюлгэ бүхэн дээрэ шанга тэмсэл болобо. Яхадай АССР-эй даамшад 10,5:9,5 тоотойгоор шүүхэдээ, бага зэргэ гайхаһан гэлыһэншье хэбэртэй байба. Ушарынь гэхэдэ, манай республикын спортсменүүдэй зүгһөө иимэ шанга «сохилто» абахабди гэжэ тэдэ ой ухаандаашье оруулаагүй байгаа бшуу.

Уулзалгын тэмсэлгээршье дүүрэжэ болохо байһые уласхоорондын мастер, нёдондо жэл СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө түгэсхэлэй мүрысөөндэ хабаадагша, мүн уласхоорондын мүрысөөнүүдтэ оло дахин наадаһан Игорь Никифоров Буряадай багшанарай институдай студент, спортын мастерта кандидат Афанасий Лаврентьевые хоёр партидаа шүүжэ, уласхоорондын даамаар командадаа илалта асарһан байна. Тиигэжэ тэдэнэр нэгэ очкогоор урагшаа гараба.

Улаан-Үдэ хотын гэр байрын захиргаанай слесарь, спортын мастерта кандидат Николай Смирнов «Урожай» бүлгэмэй Түбэй советэй хоёр дахин чемпион, тус бүлгэмэй Россин советэй долоо дахин чемпион Семен Николаевтай уулзахадаа, һүбэлгэн бэрхээр наадажа, тэнсэһэн байха юм.

Мүрысөөнэй хоёрдохи үдэрэй дүүрэхэ тээшэ манай бэлигтэй залуу даамшадай нэгэн Олег Аненхонов Яхадай АССР-эй чемпион Валерий Хоринтой гоё һайханаар наадажа, сугларагшадай магтаал һайшаалда хүртэбэ.

Манай командада С. Терновский, О. Аненхонов, һурагша С. Доржиева гэгшэд илангаяа һайнаар наадажа, тус тустаа 2-һоо 1,5 очко абаһан байна. Спортын мастерта кандидат Сергей Терновский РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ бронзо медаляар шагнагдаһан, ЯАССР-эй арбан нэгэ дахин чемпион Н. Савиновтай уулзахадаа, тээлмэрдэжэ байнгүй, илалта түйлаба.

Хүршэнэрэймнай командаһаа уласхоорондын мастер И. Никифоров болон СССР-эй чемпионадта хабаадаһан, «Урожай» бүлгэмэй Түбэй советэй чемпионка Зоя Савина илангаяа һайнаар наадаа гээд тэмдэглэлтэй.

Илалта түйлаһан Яхадай АССР-эй суглуулагдамал команда дамжуулгын кубогаар шагнагдаа.

— Танай команда гол түлэб залуушуулһаа бүридэһэн байгаа. Гэбэшье эрхим һайнаар наадажа, шанга шалгалтаяа эрхимээр бариба, — гэжэ Яхадай АССР-эй даамай федерациин түрүүлэгшэ нүхэр Иванов мүрысөөнэй дүнгүүдые согсолходоо хэлэбэ.

Хүршэ республикачуудай даамшадай мүрысөөн саашадаа заншалта болгогдохоор шиидхэгдээ. Иимэ нүхэд ёһоной уулзалгануудай манай спортсменүүдэй мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлхэ байһаниинь дамжаггүй.

С. САНЖЕЕВ,
мүрысөөнэй ахамад судья.

«СПОРТЛОТОНУУДАЙ» ТИРАЖ

«Спортлотонуудай» декабриин 10-да үнгэргэгдэһэн 50-дахи тираж.

«49-һөө 6-ень тааха». 2 — биатлон, 3 — бобслей, 28 — мэргэн буудалга, 32 — фигурна һолжоролго, 44 — мотоспорт, 45 — столой теннис.

«36-һаа 5-ень тааха». 1 — баскетбол, 7 — классическа барилдаан, 11 — волейбол, 22 — уһа руу һүрэлгэ, 35 — шайбатай хоккей.

(ТАСС).

САНА

САҺАНАЙ БУРГАЖА БАЙХАДА...

Санын урилдаагаар «Спартак» бүлгэмэй түрүү һуури эзэлхын түлөө нэмэл мүрысөөн Кабанскын районой Селенгинск тосхондо үнгэргэгдэбэ.

Энэ жэлдэ орой болотор саһагүй байһан дээрэһээ санашадай мүрысөөнүүд хэдэ дахин хойшолуулагдаа. Гэбэшье «Спартак» бүлгэмэй тренер, санын спортые эдэбхитэйгээр хүгжөөгшэ А. Я. Батышевай хүсэлэл оролдолгоор санын һайн зүргэ бэлдэгдэһэн байгаа. Угайдхадаа, мүрысөөнэй үдэр табан часай турша соо саһан бургажа, спортсменүүдтэ шанга шалгалта болобо. Хүсэл зориг ехэтэй, дүршэл шадабаритай, шамбай сүлхэ санашад лэ илалта түйлаһан байха юм.

Селенгинск тосхондо үнгэргэгдэһэн мүрысөөнүүд санын спортдо дуратайшуулай дура ехээр татадаг юм. Мүрысөөн һайнаар эмхидхэгдэхэһээ гадна, санын харгы орёо хүшэр байһаараа онсо шалгардаг. Эгээл тиимэһээ Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй эдир санашадай мүрысөөе энэ багахан тосхондо үнгэргэхэ гэһэн шиидхэбэриин абтаһаниинь гайхалтайшье бэшэ. Ушарынь гэхэдэ, Буряадай АССР-эй олохон түрүү санашад эндэһээ урган гаранхай.

Авиационно заводой «Забайкалец» гэжэ спортклубай физкультурын инструктор, спортын мастер Валерий Миронов түрүүшын километрһээ урагшаа гаража, 10 километр зайе 30 минута 17 секунда соо гаталжа, илалта түйлаһан байгаа. Саян Жамбалов тэрээнһээ 23 секундаар гартажа, хоёрдохи һуури эзэлбэ. Константин Гыргенов (бултадаа «Буревестник» бүлгэмһөө) гурбадахи шанда хүртөө.

Басагадай дунда һонирхолтой тэмсэл болобо. Зүүн Сибириин технологическа институдай студентнэр Ю. Зайцева, И. Таряшина гэгшэдэй хоорондо илангаяа шанга тэмсэл болоо. Ирина Таряшина оройдоол табан секундаар гартаба. С. Володина гурбадахи һуури эзэлһэн байна.

Саян Жамбалов, Константин Гыргенов, Юлия Зайцева гэгшэд «Буревестник» бүлгэмэй Түбэй советэй түрүү һуури эзэлхын түлөө декабриин 18-да Ленинград хотодо үнгэргэгдэхэ түгэсхэлэй мүрысөөндэ хабаадаха юм.

Н. КАЛАШНИКОВ,
«Буревестник» бүлгэмэй тренер.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор — 2-50-96, приемная — 2-54-54, зам. редактора — 2-68-08, зам. редактора — 2-62-62 отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-34-05, пропаганды — 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-6436, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-61, 2-57-63 информации — 2-60-91, переводов — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81., корректорская — 2-33-61 выпускающие — 2-35-95 отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-00689. Заказ № 287. Индекс 04649.

Редактор Р. Б. ГАРМАЕВ.